

Філософ-і-Я:

наукові розвідки студентів

Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка

Випуск 6

м. Кам'янець-Подільський

2022

УДК 101 (051)

ББК 87.2я52

Ф-54

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 20995-10795Р від 22.08.2014 р.

Друкується згідно з рішенням вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, протокол № 4 від 26.03.2015 р.

Рецензенти:

Попович М. Д., доктор філософських наук, професор кафедри права професійної та соціально-гуманітарної освіти ЗВО «Подільський державний університет»

Ганаба С. О., доктор філософських наук, професор кафедри педагогіки та соціально-економічних дисциплін Національної академії державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Науково-редакційна рада:

А. В. Найчук, кандидат філософських наук, доцент (голова);
Т. В. Сулятицька, кандидат філософських наук, доцент (відповідальний редактор);
М. П. Плахтій, кандидат філософських наук, доцент;
О. В. Віннічук, кандидат політичних наук, доцент;
Т. В. Ігнатєва, кандидат історичних наук, доцент;
С. Г. Вонсович, доктор політичних наук, доцент;
В. Ю. Маркітантов, кандидат політичних наук, доцент;
В. Г. Чабанов, кандидат філософських наук, старий викладач;
З. С. Шевчук, кандидат філологічних наук, старший викладач, (літературний редактор).

Філософ-і-Я: наукові розвідки студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : наук. журнал / гол. ред. А.В. Найчук. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Випуск 6. 64 с.

Перший в Україні науковий журнал студентської філософської есеїстики та студентських наукових статей із філософії, у якому висвітлено актуальні для студентської молоді філософські проблеми, філософське осмислення сьогодення, людського буття, життя соціуму, сучасної культури, релігійного життя, екологічні та аксіологічні проблеми сучасності. Журнал містить розділ філософської есеїстики, у якому презентовано роздуми студентів про любов до мудрості, досягнення людського життя та буденні проблеми і парадокси молоді України.

Призначений для всіх, хто цікавиться філософією, філософським осмисленням буття та людського життя.

УДК 101 (051)
ББК 87.2я52

© К-ПНУ, 2022

Зміст

Розділ 1. Теоретико - праксеологічні основи філософії та політології..	5
Боднарук Ніна	
Видатні оратори давнини: тематика і техніка виступів, підготовка промов.....	5
Катрущенко Володимир	
Фейк як маніпулятивна технологія під час російсько-української війни...	11
Кучинська Ліна	
Філософія Григорія Сковороди: вияв справедливого серця українського духу.....	16
Лук'янець Ольга	
Пандемія COVID-19: загрози для сучасної демократії.....	22
Шевчук Наталя	
Україна та ЄС: мрія чи реальність	26
Розділ 2. Любомиріє (Есе).....	31
Березюк Дарина	
Шлях до щастя - сродна праця.....	31
Бойко Віталій	
Як я розумію власне буття?.....	32
Бортняк Юлія	
Проблеми легітимності сучасної влади в Україні.....	33
Вонсович Анастасія	
Чому Німеччина так нерішуче поводить себе щодо військової допомоги Україні?.....	34
Гайова Катерина	
Вибори як механізм демократії.....	36
Гошко Юлія	
Моє бачення важливості соціальних інститутів.....	37
Дроф'як Юрій	
Швейцарія чи Польща: лідерські позиції в умовах російсько-української війни.....	39
Ірікова Діана	
Політика рівних прав і можливостей для жінок у приватних компаніях....	40
Іскра Діана	
Вибори як механізм демократії.....	43
Коваль Анна	
Що дасть мені в майбутньому дотримання принципів академічної доброчесності в університеті?.....	44
Климець Ірина	
Тоталітаризм чи демократія: ідеальний політичний режим.....	45
Козачок Олександра	
Проблема легітимності політичної влади в Україні.....	46

Колінчук Іван	
Чи може Україна стати парламентською республікою?.....	48
Кравчук Владислав	
Освіта - це відповідальність.....	49
Павленко Марина	
Ідеал людяності та цінність людського життя.....	51
Семенюк Дарина	
У чому сенс життя?.....	52
Степушенко Марія	
Сучасна росія: від тоталітаризму до відвертого фашизму (Власна тема)...	54
Толокно Анастасія	
Кому належить домінуюча роль у процесі формування добросовісного академічного середовища: викладачеві чи студенту?.....	56
Туганашева Анастасія	
Виховання дітей в українському суспільстві без нав'язування гендерних стереотипів.....	57
Фроімчук Вікторія	
Дотримання академічної добросовісності – це данина моді чи життєва необхідність?.....	58
Шеремет Анастасія	
Харизма та її роль у політиці.....	59
Янова Анастасія	
Я і суспільна свідомість.....	60

Розділ 1. Теоретико-праксеологічні основи філософії та політології

Боднарук Ніна,
студентка Ukr1-B20 групи

Науковий керівник:

к. філос. н., доц. Сулятицька Т.В.

УДК 808.5(092)

Видатні оратори давнини:

тематика і техніка виступів, підготовка промов

У статті розкрито сутність та особливості ораторського мистецтва в історичній ретроспективі; зазначено правила ораторства та проаналізовано основні способи впливу на аудиторію.

***Ключові слова:** риторика, виступ, промова, спілкування, людина, ораторська майстерність.*

Усе, що виникає у людській свідомості, набуває форми слова, бо воно є найважливішим «інструментом» людства. Останнім часом зростає інтерес до ораторства, оскільки вміння красиво й переконливо говорити важливо для вчителя, психолога, юриста, бізнесмена, лікаря. Сьогодні неможливо виконувати жодну діяльність без знання та розуміння особливостей спілкування. Володіння основами риторики – важлива ознака загальної культури людини. Тема статті є актуальною, оскільки без оволодіння мистецтвом слова та культурою спілкування неможливо досягти мистецтва комунікації у професійному спілкуванні, культури комунікативної взаємодії. Ораторське мистецтво є засобом спілкування людей і вираження думок, почуттів, волевиявлень.

Усе життя людства пов'язане зі спілкуванням. Щоб стати успішною людиною, потрібно володіти мистецтвом слова. Риторика – це наука про ораторське мистецтво, красномовство, а також про вплив на аудиторію з урахуванням її особливостей. З давних-давен цінувалося вміння володіти словом. Особи, які володіють ораторськими навичками, мають авторитет серед друзів та колег. Неможливо уявити будь-якого відомого діяча, який не вміє говорити лаконічно й структуровано. Упродовж існування людства з'являлися постаті, у яких ораторська майстерність виходила на високий рівень. Таких людей назвали видатними ораторами.

Зародилось ораторство в Давній Греції, продовжилось потім у Стародавньому Римі, його використовували, щоб отримати народну підтримку своїх ідей, залучити народ на свій бік. Період видатних ораторів припав на V-VIII ст. н. е. На той час риторика була тісно пов'язана з

політичною діяльністю. Один із відомих політичних ораторів – Перікл. Під час своїх промов Перікл був спокійним, вираз його обличчя майже не змінювався, він не використовував жести, не вдавався до забавних розповідей та не смішив аудиторію ними. Перікл був дуже обережний у словах і, наближаючись до трибуни, молився богам, щоб у нього не вихопилось якесь недоречне слово. Риторик приваблював слухачів твердою логікою та впевненістю в істинності своєї позиції.

Також відомими красномовцями того часу були Горгій, Сократ, Платон, Демосфен, Аристотель, Цицерон, Квінтіліан. Горгія свого часу називали творцем грецької художньої прози. На народних зборах йому надавали перевагу, оскільки свої думки він красномовно висловлював. Пізніше Горгій навіть відкрив свою школу красномовства, створив методику впливу на слухача. Горгій викликав велике захоплення як майстер красномовства.

Великий внесок у розвиток риторики зробив Квінтіліан. Він написав дванадцятитомну книгу «Риторичні настанови», у якій презентував свій досвід та узагальнив класичну риторику давнини. Саму риторику називав наукою про вміння гарно говорити та силу переконання. Також чималий внесок зробив Цицерон, який довгий час навчався дикції та мистецтву правильного володіння голосом. Після цього видав такі праці: «Про оратора» та «Оратор». Запорукою хорошої промови він вважав освіченість оратора, а також підкреслював важливість емоцій.

Отже, ораторство існує багато десятиліть, оскільки неможливо представити відомого діяча без уміння лаконічно та впевнено висловлювати свою думку на публіку. Горгій, Сократ, Платон, Демосфен, Аристотель, Цицерон, Квінтіліан – видатні оратори давнини, які зробили вагомий внесок у розвиток красномовства.

Відомим оратором, на якого рівнялися всі діячі, був Демосфен. Промови його були насичені фактичним матеріалом, відзначалися динамічністю, чіткістю, була присутня переконлива аргументація. Він вважав, що переконливішими слова стають тоді, коли є тон і манера виголошення. Окрім цього, Демосфен є прикладом того, що природні задатки не визначальними, оскільки з народження мав слабкий голос і коротке дихання. Лише завдяки тривалим тренуванням він досягнув блискучих результатів і став одним із кращих ораторів усіх часів. Демосфен вивчав промови, які чув та намагався зрозуміти перебіг міркувань. Він ніколи не дозволяв собі виступати без попередньої підготовки, оскільки вважав, що та людина, яка пише промову наперед, справді віддана своєму народу. Демосфен є прикладом того, що для ораторської майстерності безпосередньо важливою є наполеглива праця. Ось зразок демосфенового стилю: «То ж хіба не дивно і не безглуздо самим не зробити того, що ви доручаєте богам, точніше, вимагаєте від них собі в захист, хоча сьогодні це у ваших власних силах, — чи ж не дивно виправдати злочинця, на чію голову, на чий дім та рід ви закликаєте погибель з висоти? То ж не буде так» [3, с. 30].

Зацікавленість до публічних виступів виникла і у відомого філософа, ученого Аристотеля. Особливістю його промов була зрозумілість думки та

вміння простими словами донести її. Він розглядав ораторське мистецтво на філософському рівні. На думку Аристотеля, оратор має говорити про важливі речі, уникаючи великої кількості епітетів і порівнянь. Саме Аристотель велику увагу приділив змісту та структурі промови. Його порадами і стилем переконаннями користуються донині.

З вищезазначеного можемо висновкувати, що у своїх промовах Демосфен, на відміну від Аристотеля, робив ставку під час публічного виступу на психіку людей, їхню волю й емоції.

Риторика у Стародавньому Римі почала розвиватися у I ст. до н. е., саме тоді важливу роль мали народні збори та суди. Найяскравішим промовцем вважають Марка Тулія Цицерона. Ритмічність і мелодійність завжди були в його промові. Він витворив власний стиль, а також представив два різновиди красномовства: судове та політичне. Цицерон часто міркував про те, чим потрібно володіти оратору. Також виробив власний стиль, у якому використовував риторичні прикраси, оклики, повтори, змінював за потреби тональність. Вважав, що промовець має три цілі: впливати, переконати та потішити. Свої знання презентував у працях: «Про оратора», «Брут», «Оратор». Ідеальним оратором вважав особу, яка знає літературу, історію, філософію, тобто людину високої культури, яка розуміє вплив ритму на аудиторію, може «володарювати» над її душею.

Цицерон був чудовим промовцем. Свій ораторський досвід він представив у літературних працях. Після смерті залишив 58 промов і 19 трактатів із риторики.

Існує декілька складників, які допоможуть підвищити майстерність промови, до них відносять: мовні (також їх називають лінгвістичними), техніко-інтонаційні, логічні, дидактичні (тобто педагогічні) та психологічні.

Під час виступу в перші хвилини аудиторія намагається вловити суть та ідею оратора, що саме до них він хоче донести. Якщо оратор припускається багатьох мовних помилок, мова беземоційна, «суха», то люди ж відразу акцентують увагу на тому, як саме говорить оратор, а не про що, і тоді виникає сумнів у його переконаннях.

Техніко-інтонаційна основа говорить все сама за себе, за умови одноманітного, спокійного тону інформація сприймається погано, оратор має знати, на чому зробити акцент, та повернути увагу слухачів.

Психологічний чинник не менш важливий, оскільки доповідач має справу з живою аудиторією, він повинен стежити, чи сприймаються його ідеї і як саме, розуміють його чи ні, чи створив він належну атмосферу та чи налагодив контакт зі слухачами.

Також подолання психологічних перешкод спілкування – це дидактична основа, яка утворена для засвоєння певних ідей, аргументів. Для впливу на аудиторію важливо, чи доповідь має органічну єдність, чи вдало використані композиційні прийоми.

Логічна основа має відповідати основним логічним законам і принципам. Виступ перш за все оцінюється з точки зору логіки, деякі мовні

помилки аудиторія може і не помітити, а от коли нема логіки у промові, люди і не зрозуміють до кінця, що ж ви хотіли донести до них.

Отже, оратор, який виголошує промову, повинен володіти тонкощами виступу задля того, щоб підвищити свою майстерність.

Насамперед промовцю потрібно знати кілька технік публічних виступів. Одним із важливих чинників є дихання, воно має бути рівномірне, вдихати потрібно перед початком промови та після кожної паузи. Голос не повинен звучати надто тихо або надто голосно, цим ви можете справити неправильне враження на аудиторію. Потрібно добирати влучні та точні слова.

Щодо речень, то їх потрібно чергувати довгі з короткими, оскільки багато довгих речень важко сприймати. Щоб більше привернути увагу слухача, можна використовувати відомі цитати чи афоризми. Не варто робити різкі жести, вони мають бути плавними та доповнювати ваші усні слова. Не потрібно заповнювати паузи різними звуками. Підготовка виступу є не менш важливою.

Є такі види промов: урочисті, агітаційні, розважальні, інформативні. Кожна з них вимагає попередньої підготовки. Насамперед це вибір теми, вона може бути запропонована або ж ви самі маєте її сформулювати. У другому випадку опирайтеся на свої знання, новизну теми, незацікавленість слухачів, простіше буде говорити про те, що вам цікаво та з чим ви були раніше ознайомлені. Також обираючи тему з'ясуйте для себе, якої мети ви прагнете, чому виголошуєте цю промову та якої реакції ви очікуєте від аудиторії. Наступний етап – підбір та опрацювання матеріалу.

Після опрацювання літератури, коли обміркована тема, відбувається складання плану. План – це так звана опора оратора, тобто порядок, за яким він буде подавати матеріал. Плани бувають трьох видів: простий, складний і цитатний. Простий складається з кількох пунктів непоширених речень. Складний – це своєрідне поширення простого плану. Цитатний складається із цитат, які стосуються відповідного питання.

Отже, без знань про елементарні техніки публічного виступу та без якісної підготовки оратор може зазнати невдачі.

Також під час підготовки промов досить часто перед оратором виникає ряд питань: з чого розпочати виступ, як продовжити розмову, як зробити переконливе і цікаве закінчення, як привернути увагу слухачів і не втратити її. Тому важливо приділити серйозну увагу роботі над композицією промови. В ораторському мистецтві під композицією треба розуміти поетапну побудову виступу. Композиція промови має починатися з вступу. Його головною метою є зацікавлення аудиторії, привертання її уваги, завойовування довіри, створювання належної атмосфери.

Наступний складник композиції – головна частина, тут важливо не втратити увагу слухача, потрібно дотримуватись логічності і послідовності, також взаємопов'язувати індуктивність (тобто рух думки від конкретного до загального) та дедуктивність (від загального до конкретного). Основними компонентами головної частини є тези, аргументи та спосіб доведення, саме на них ґрунтується переконливість вашої доповіді.

Заключною частиною промови є підсумок сказаного, тобто висновки. До висновків можуть належати: коротке повторення основних проблем, проголошення якогось влучного лозунгу; повторення мети та задання доповіді, чи були вони виконані.

Отже, основне правило композиції: потрібно промову поділити на три частини (вступ, головна частина, висновки), які складаються з підрозділів та підкріплюються тезами, речення при цьому мають використовуватися.

Щоб досягти успіху під час виступу, ораторам-початківцям потрібно дотримуватись деяких правил:

- Насамперед зовнішній вигляд оратора має бути охайним, стриманим та не дуже яскравим.
- Промова повинна бути заздалегідь підготовлена, тільки дуже освідчений оратор може дозволити собі імпровізацію.
- Головне не забувати про композицію (структуру) вашої доповіді (вступ, головна частина, висновки). План допоможе вам дотримуватися порядку та логічності.
- Хвилювання присутнє навіть у досвідчених ораторів, але якщо воно надмірне, потрібно відволіктися і подумати про щось приємне.
- Не пийте воду перед виступом і під час нього, оскільки науково доведено, що вода дає надмірне навантаження на серце – збиває голос.
- Жести не мають бути надто різкими, непотрібно використовувати їх упродовж всієї промови.
- Говоріть спокійно та впевнено. Не потрібно занадто емоційно розпочинати промову, оскільки вам не вистачить сил належно завершити її.
- Щодо мови, то намагайтеся вживати літературні слова та уникайте іншомовних.
- Не забувайте, що інтонація дуже важлива, вона має бути природною та помірною але не монотонною.
- Практикуйтеся заздалегідь, записуйте свою промову та прослуховуючи виправляйте допущені помилки.
- Оратор, повинен помічати все, що відбувається в аудиторії та відповідно реагувати: змінювати тон голосу, зробити паузу.
- Завершення має бути оптимістичним та енергійним, також не варто пам'ятати про подякувати за увагу.

Отже, вдалий виступ – це перш за все знання і практика. Страх перед публічними виступами зникає з досвідом.

Підсумовуючи, можна підкреслити, що:

- по-перше, публічні виступи були надзвичайно поширені серед освічених людей античності, оскільки щоб стати успішною людиною, потрібно володіти мистецтвом слова. Саме в цьому допомагає риторика – це наука про красномовство, а також про вплив на аудиторію. Відомими ораторами давнини були: Горгій, Сократ, Платон, Демосфен, Аристотель, Цицерон, Квінтіліан. Хочу зазначити, що з усіх видів художнього слова в тогочасному світі публічна промова була дуже тісно пов'язана із політичним життям,

соціальним ладом, способом мислення, а також з особливостями розвитку культури народу, який створив цей жанр. З розвитком культури зростали й вимоги до рівня культури ораторського мистецтва;

- по-друге, знання загальних принципів риторики це потреба, яка пов'язана з практичною діяльністю людини, вона допоможе досягти взаєморозуміння між людьми. Також добре вироблена техніка мовлення, допоможе донести до аудиторії все багатство змісту кожного вимовленого слова, оскільки ораторство це не тільки знання теорії та вміння виразно читати;

- по-третє, будь-яка людина здатна передавати досконало слухачам власне світосприйняття, багатство думок і почуттів, якщо володіє своїм мовленням. Користуючись різноманітними засобами мистецтва слова, ми можемо стати умілими оповідачами та ораторами.

Список використаної літератури

- 1.Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю Риторика: навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 240 с.
- 2.Апресян Г. З. Ораторське мистецтво: навчальний посібник. Москва, 1978. 280 с.
- 3.Буяльський Б. А. Поезія усного слова .2-ге вид. Київ: Радянське школа, 1990. 255 с.
- 4.Вандишев В. М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2003. 264 с.
- 5.Гаспарова М., Борухович В. Ораторське мистецтво древньої Греції. Москва, 1985. 147с.
- 6.Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі: монографія. Черкаси: Брама—Україна, 2008. 400 с.
- 7.Грицаєнко Л. М. Основи красномовства: навчальний посібник. Видання 2-ге. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 260 с.
- 8.Гурвич С. С. Основи риторики: навчальний посібник .Київ: Вища школа, 1978. 173 с.
- 9.Дейл Карнегі. Учись виступати публічно і впливати на широке коло людей. Київ, 2000.
- 10.Олійник Б. Виразне читання: основи теорії. Київ: Вища школа, 1995. 207с.
- 11.Осипова Н. П., Воднік В. Д., Клімонова Г. П. Ораторське мистецтво: навчальний посібник. Харків: Оддісей, 2006. 144с.
- 12.Радциг С. І. Історія Давньогрецької літератури. Москва: Вища школа, 1999. 487с.
- 13.Стец В. А., Стец І. І., Костючик М. Ю. Основи ораторського мистецтва: навчальний посібник. Тернопіль: Економічна думка, 1998. 60с.
- 14.Томан Іржі. Мистецтво говорити. Київ, 1998. 293с.
15. Фенко М., Мацюк З. Красномовство : навчальний посібник. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 252 с.

16.Цепа О. Риторика: навчально-методичний посібник для студентів І курсу факультету філології та журналістики. Кіровоград: ПП «Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2015. 72с.

Володимир Катрущенко,

студент групи Р1-М21

Науковий керівник:

д. політ. н., професор Вонсович С.Г.

УДК 323.23:355.48(470+477)"2014/..."

ФЕЙК ЯК МАНІПУЛЯТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Стаття присвячена висвітленню ролі фейків як засобу політичної маніпуляції свідомістю громадян під час російсько-української війни. З'ясовано основні особливості застосування фейків країною-агресором. Проаналізовано найрозповсюдженіші фейки, поширювані російською федерацією щодо України. Визначено основні способи протидії зазначеним фейкам.

Ключові слова: *фейк, маніпулювання, інформаційна війна, технологія, вплив.*

російська федерація вже понад вісім років реалізовує в Україні численні форми та методи ведення «гібридної війни», однією з яких є поширення фейків. З початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України, як свідчать сьогоднішні реалії, кількість поширюваних країною-агресором фейків не просто не зменшилась, а й навпаки – зросла в геометричній прогресії. Росія перетворила наш інформаційний простір на поле битви, звичайні соцмережі, на рівні засобів масової комунікації стали потужною зброєю, яка не вбиває, але калічить свідомість своїх жертв. Поширення фейку здебільшого призводить до значного суспільного резонансу та, за певних обставин, може призвести до негативних наслідків, таких як виникнення осередків соціальної напруги, дестабілізація суспільно-політичної ситуації як у певному обраному регіоні, так і в державі в цілому, дискредитація країни на міжнародній політичній арені тощо

Метою публікації є з'ясування ролі фейків як засобу політичної маніпуляції свідомістю громадян під час російсько-української війни та основних особливостей реалізації фейків країною-агресором в Україні.

Термін «фейк» (англ. fake – підробка) є багатозначним. Здебільшого його визначають як інформаційну містифікацію чи відверту дезінформацію з метою введення в оману, шахрайство [9].

На думку І. Мудрої, фейк – це підробка, фальшивка, яка розповсюджується спеціально для того, щоб дезінформувати аудиторію [3]. Проте зазначений підхід є не зовсім коректним, оскільки фейк не завжди є

лише неправдивою інформацією. Дослідник О. Саприкін визначає фейк в контексті інформаційної війни як дезінформацію, умисне викривлення тих чи інших явищ, фактів, подій, причому зловмисність такого викривлення старанно приховується [8].

Таким чином, фейк у широкому значенні (з урахуванням направленості на шкоду національній безпеці) – це поширення в засобах масової інформації, соціальних мережах чи в будь-який інший спосіб у довільній формі актуальної в даний проміжок часу для конкретної спільноти інформації про події, факти, обставини, що не відбувалися, частково правдивої інформації чи її розповсюдження крізь призму суб'єктивізму, що, за певних умов, може негативно вплинути на розвиток внутрішньо чи зовнішньополітичних процесів та зашкодити міжнародному іміджеві держави. У вузькому значенні фейк – це поширення неправдивої інформації у вигідному для конкретної особи (групи осіб) ракурсі з метою викривлення об'єктивної реальності для досягнення певної мети

Класифікувати фейки можливо за різними критеріями.

– за методом поширення: масово медійні (створюють для поширення в рейтингових ЗМІ) і локальні (поширюються під час розмов, у соціальних спільнотах, блогах тощо);

– за зовнішньою формою поширення: фотофейк, відеофейк, фейковий журналістський матеріал, фейковий допис, чутка;

– за територіальною спрямованістю: внутрішні (спрямовані на громадян конкретної території, держави) та зовнішні (спрямовані на представників міжнародної спільноти);

– за спрямованістю (аудиторія): представники певних соціальних верств/певного віку (наприклад, студенти, пенсіонери) та всі громадяни;

– за метою: поширення паніки, розпалення міжнаціональної (расової, релігійної тощо) ворожнечі; поширення хибної думки; маніпулювання свідомістю; розважальний характер; звернення уваги на когось/щось; підготовка суспільства до сприйняття якоїсь події, явища, рішення тощо [10].

Технологія поширення фейків активно застосовується країною-агресором із самого початку російсько-української війни у 2014 році. Фейки, створені російськими пропагандистами, розповсюджувались в українському інформаційному просторі і під час анексії Криму, і в період окупації ОРДЛО (наприклад, сюжет російського «Першого каналу» про «розіп'ятого військовослужбовцем ЗСУ хлопчика на центральній площі Слов'янська»; інформація про підняття прапору ВМС рф на флагмані ВМС України «Гетьман Сагайдачний», про що повідомили ІТАР-ТАРС і РІА «Новости», тощо).

Одним з основних фейків, яким росія сьогодні активно намагається виправдати своє вторгнення до України є представлення України як неонацистської держави. Російські пропагандистські ЗМІ активно поширюють інформацію про те, що «в Україні до влади прийшли неонацисти, які своїми діями, не тільки не сприяли мирному врегулюванню конфлікту на Донбасі, але й загрожують зовнішній безпеці рф». Очевидно, що

звинувачення Кремля є безпідставними, оскільки під час парламентських виборів 2019 року ультраправі націоналістичні організації не змогли отримати жодного із 450 місць у Верховній Раді. Крім цього, з 2015 року в Україні діє закон «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» (закон № 317-VIII) і є приклади притягнення неонацистів до кримінальної відповідальності [11]. Також, звинувачення щодо неонацизму в Україні було спростоване спільною заявою понад 300 вчених-істориків з різних країн [2].

Ще одним яскравим прикладом дезінформації, поширюваної російськими пропагандистськими ЗМІ під час війни, є фейк щодо бомбардування пологового будинку у Маріуполі, внаслідок якого загинуло троє людей, а ще 17 отримали поранення. Спочатку росія, категорично заперечуючи бомбардування цивільних об'єктів в Україні, поширювала інформацію про те, що в будівлі на момент обстрілу не було цивільних, оскільки «неонацисти» із полку «Азов», нібито, «заздалегідь вигнали усіх пацієнтів та медперсонал і облаштували там свої позиції» [4]. Пізніше, після появи в мережі Інтернет фотографій зруйнованої будівлі та жертв бомбардування, російські пропагандисти почали звинувати українську сторону в тому, що ці фотографії є постановкою, оскільки на одному із фото до кадру потрапила вагітна блогерка Маріанна Підгурська із Маріуполя. Окрім ЗМІ, безпідставні звинувачення на своїх сторінках у Twitter поширили міністр закордонних справ росії Сергій Лавров та посольство рф у Великій Британії. Згодом адміністрація Twitter видалила дописи. Офіційний представник Міністерства оборони Росії Ігор Конашенков заявив, що «поруч із лікарнею №3 у Маріуполі були скоєні два постановочні вибухи», а авіаудар – це «повністю зрежисована провокація для підтримки антиросійського ажіотажу у західній аудиторії».

Після розповсюдження фото та фейкової інформації численна кількість російських користувачів Instagram почала залишати гнівні коментарі на сторінці Маріанни Підгурської. Вони звинуватили дівчину в тому, що вона нібито за кошти знялась у «виставі», а поранення дівчини внаслідок обстрілу назвали «гримом» [1].

Одним із «нововведень» інформаційної війни росії щодо України стало активне поширення країною-агресором так званих «дїпфейків». Дїпфейк (англ. deepfake) – методика синтезу зображення людини, яка базується на штучному інтелекті. Вона використовується для поєднання і накладення одних зображень та відео на інші зображення або відеоролики. Технологія «дїпфейку» дозволяє створювати фальшиві відео зі зверненнями високопосадовців чи знаменитостей. Так, на початку повномасштабного вторгнення в мережі з'явився дїпфейк, на якому нібито президент України Володимир Зеленський оголошує капітуляцію перед російськими військами, чого насправді не відбулося [5]. Очевидно, що метою створення подібного відео було деморалізація українських військ та залякування українського суспільства. Хоча з якості самого відео видно, що воно, є підробним, Центр

стратегічних комунікацій при Міністерстві культури та інформаційної політики України не робить винятку, що в подальшому росія вдасться до ще більшого застосування дівфейків в ході інформаційної війни [7].

Нові фейки щодо України створюються пропагандистами Кремля чи не кожного дня: здебільшого, це сюжети про «секретні лабораторії з розробки біологічної зброї» у підвалах українських лікарень та дослідницьких інститутів, облаштовані в приміщеннях цивільної інфраструктури позиції «неонацистів», побиття чи знущання над російськомовними громадянами з боку «бандерівців» тощо. При цьому, під час їхнього створення, у більшості випадків використовуються матеріали, абсолютно не пов'язані з поточними подіями. Так, за кадри пересування чи знищення військової техніки чи живої сили видаються кадри з відеоігор, фільмів; досить часто за кадри теперішньої фази російсько-української війни видаються відеозаписи бойових дій на сході України в 2014-2015 рр., конфліктів в Сирії, Лівії та Чечні тощо [12].

Як бачимо, проаналізовані вище фейки мають в основному двовекторну спрямованість: внутрішній вектор – спонукання до виникнення у громадян рф агресії щодо українців; зовнішній вектор – позиціонування України перед світовою спільнотою як держави, в якій систематично порушуються права громадян та підтримуються терористичні погляди.

Між тим, можна зазначити загальні рекомендації, які можна застосувати будь-якою європейською країною для підвищення ефективності протидії російській дезінформації:

1) Має бути чітке розуміння того, що росія веде державну політику дезінформації і що ця політика спрямована не стільки на розповсюдження фейкових новин, скільки на провокування конфліктів, розломів, руйнації єдності європейських націй.

2) Варто намагатися будувати «fusion» систему інформаційної стійкості, до якої обов'язково будуть входити і урядові структури, і неурядові проекти та ініціативи.

3) Така «fusion» система не має бути централізованою, але – з координацією зусиль для реалізації конкретних задач.

4) «Жорсткі» урядові заходи щодо боротьби з російською дезінформацією повинні бути частиною згаданої «fusion» системи. Вони можуть слугувати «скелетом» для системи протидії дезінформації, тоді як «м'які» інструменти громадянського суспільства будуть «м'язами» цієї системи (вони є більш гнучкими, вони легше адаптуються до конкретної ситуації, вони можуть швидко нарощувати інтенсивність або переносити акценти та цілі).

5) Для формування стійкої системи протидії дезінформації потрібно постійно проводити тренінги для журналістів, аналітиків, державних службовців для єдиного розуміння завдань та особливостей реалізації антидезінформаційних проектів.

6) Також ефективним форматом є «дискусійний клуб» за участі експертів, дослідників, журналістів для обговорення всього спектру тем,

пов'язаних з протидією дезінформації та виробленням нових, нестандартних підходів.

7) Уряди повинні підтримувати (в тому числі, ресурсно) будь-які нові ініціативи та проекти громадянського суспільства щодо протидії дезінформації.

8) Урядам варто створювати спільні координаційні центри для спілкування, планування та координації конкретних дій з волонтерськими проектами громадянського суспільства щодо протидії пропаганді. Але критично важливо уникати централізації та бюрократизації цієї «системи систем». Саме «бюрократизація» цієї «fusion» системи може стати її критичною вразливістю [6].

Підсумовуючи викладене, можемо дійти висновку, що поширення російською федерацією в українському інфопросторі фейків та дезінформації є одним із основних інструментів маніпулювання свідомістю громадян та інформаційної війни під час повномасштабного російського вторгнення. Більшість із поширюваних фейків мають два вектори спрямованості – як аргументування причин вторгнення для внутрішнього споживача інформації у самій росії, так і позиціонування України як держави, у якій регулярно порушуються права людини, задля досягнення зменшення підтримки України на міжнародній арені. Тому організація ефективної протидії цьому явищу із дотриманням правових методів є вкрай необхідною для всієї міжнародної спільноти

Список використаних джерел та літератури:

1. «Це все грим»: окупанти звинувачують вагітну з Маріуполя у постановочних фото на місці бомбардувань пологового. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2022/03/11/247758/>
2. Statement on the War in Ukraine by Scholars of Genocide, Nazism and World War II. URL: <https://jewishjournal.com/news/worldwide/345515/statement-on-the-war-in-ukraine-by-scholars-of-genocide-nazism-and-world-war-ii/>
3. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. . Теле- та радіожурналістика 2016. Випуск 15. С. 184–188. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/694/699>
4. Обстріл пологового у Маріуполі. Жінка і новонароджена дитина загинули. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60745132>
5. Окупанти створили недолугий діпфейк із Зеленським. URL: <https://uainfo.org/blognews/1647434205-okupanti-stvorili-nedolugiy-dipfeyk-iz-zelenskiy.html>
6. Протидія російській дезінформації: застосування інтегрального підходу. URL: <https://www.forum-ekonomiczne.pl/en/протидія-російській-дезінформації-з/>
7. Росія може створити діпфейк з Зеленським про капітуляцію України – Центр стратегічних комунікацій. URL:

<https://www.radiosvoboda.org/a/news-rosia-dipfeik-pro-zelenskoho/31732835.html>

8. Саприкін О.А. Фейк як інструмент інформаційної війни проти України. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2016. № 1. С. 87–94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bdi_2016_1_15
9. Фейк (значення). Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/u/book/sis.pl?Article=18932&action=show>
10. Черниш Р.Ф. Фейк як один із інструментів негативного впливу на національну безпеку України в умовах ведення гібридної війни. Часопис Київського університету права. 2019. № 2. С. 109-114. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkup_2019_2_21
11. Что не так с тезисом "у власти в Украине фашисты"? Фактчек Би-би-си URL: <https://www.bbc.com/russian/features-60606430>
12. Як фейки про війну в Україні збирають мільйони переглядів у TikTok. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61220423>

Кучинські Ліна,
студентка групи Рo1-B20

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент Плахтій М.П.

УДК 1(477)

ФІЛОСОФІЇ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ: ВИЯВ СПРАВЖНЬОГО СЕРЦЯ УКРАЇНСЬКОГО ДУХУ

Розглянуто концепцію світосприйняття Григорія Сковороди – проблему «істинної людини», «філософію серця», проаналізовано українське волонтерство як прояв «філософії серця». Антропологічна проблема є основою творчості мислителя. У творчій спадщині філософа охарактеризовано проблему «істинної людини» у загальнофілософському аспекті.

Ключові слова: Григорій Сковорода, «філософія серця», «внутрішня людина», «істинна людина», українське волонтерство.

З ім'ям Григорія Савича Сковороди (1722-1794) пов'язують зародження філософії, яка виходить за межі західноєвропейської раціоналістичної традиції. Мислитель своїм безроздільним служінням істині дав Україні зразок першого вченого-аскета, «розумом чистим і духом незбентеженим у вічних скарбах», він створював філософію серця. Сучасники порівнювали його із Сократом, який також не поділяв життя та філософствування [5, с.76].

Сковорода був першим із філософів, хто, чудово володіючи латиною, грецькою, давньоєврейською та німецькою, протягом п'яти років побував у Польщі, Угорщині, Австрії, Італії, німецьких князівствах і слухав лекції в

кількох університетах Європи. Він читав в оригіналі Платона, Аристотеля, Демосфена, Вергілія, Горація, Цицерона, вивчав філософію Нового часу – Декарта, Спінозу, Ляйбніца, осягав системи Коперника та Ньютона.

Сковорода, як мислитель-універсаліст, прийшов до переконання про вічність та безмежність градацій матерії, про панування у природі закономірних зв'язків, причин та наслідків. Пізніше він скаже про безсистемну освіту того часу: «Якщо наше століття чи країна має мудрих людей набагато менше, ніж в інших сторонах», то виною тому ми самі, бо «хитаємося по незліченним і різнорідним стадам без міри, без розбору, без гавані» [7, с.200].

Григорій Савич Сковорода – філософ, чиє вчення про любов, свободу та життя залишається актуальним і через багато століть після смерті автора. Він відомий як проповідник філософії любові та свободи. Філософ висунув концепцію життєвої мудрості, яка дивує людей 21 століття, яких не так легко здивувати. Він стверджує, що від духовного стану та сили волі людини залежать усі радощі й печалі, досягнення й втрати в житті.

Григорій Савич – перший і єдиний у світі філософ-мандрівник, який поєднував життя та викладання з постійним самовдосконаленням. Він використав своє життя, щоб довести, що людське щастя не залежить від часу та місця, не залежить від плоті та крові і не міститься у високому становищі, владі чи багатстві.

Своїми творами та всім своїм життям Сковорода створив ідеал філософа, який жив інтуїцією свого серця. Цей подвижник істини все життя мандрував Україною, і всюди до нього йшли люди, які бачили в ньому Вчителя. Один із перших біографів Г. Гес де Кальве пише: «У крайній бідності переходив Сковорода Україною з одного будинку в інший, навчав дітей прикладів непорочного життя та зрілих настанов»[6, с. 100]. Одяг його становило сіре оточення; їжу – груба страва. До жіночого статі не мав схильності; всяку неприємність зносив з великою байдужістю.

Центральне місце у філософії Григорія Сковороди посідає людина і те, чого вона повинна прагнути – щастя всього людства. Свою відданість долі народу філософ визначив вже на зорі літературної діяльності, стверджуючи: «Моє життя з «голяками».

Говорячи про доктрину серця як про епоху майбутньої Нової Ери людини, необхідно відзначити дві умови, що відповідають новому часу. По-перше, співвідношення мозку і серця з'явиться для людини співвідношенням матерії та духу, де перша дає пізнання та досвід оволодіння світом фізичним. По-друге, дух як сила, що безмежно витончує матерію, відкриває шлях до вічного пізнання і оволодіння енергетикою світів вищих вимірів, а в далекому майбутньому всім Космосом як цілісним явищем.

Обидва ці шляхи дослідження необхідні людині як два крила єдиної суті його життя. Вони один одного доповнюють, будучи єдинокеровані благородною упряжкою волі серця, що полум'яно сприймає еволюційні імпульси, що ритмічно виходять від Космічного Магніту. У цьому плані ідеї мислителя Сковороди як одного з вісників космічної еволюції співзвучні

філософії Живої Етики. Адже Григорій Савич створив філософське вчення про серце, спираючись на поняття «внутрішньої людини», у якому вбачав два серця: фізичне, смертне та духовне, вічне.

Процес об'єднання цих сердець в людині він вбачав у безперервному прагненні свідомості до Бога і загального Блага (вищої ідеї, за Платоном) – до того земного ідеалу життя, якого слід прагнути, у розумінні філософа.

Сковорода говорить про три позиції людини у відношенні до такого світу. Перша позиція – надія на щастя і радість серця: «Люди в житті своєму трудяться, накопичують, а для чого, то багато хто сам і не знає. Якщо розсудити, то всім людським затіям, скільки їх там тисяч різних не буває, вийде один кінець – радість серця» [3, с. 56].

Причому радість цю людина вносить до наочного світу, наділяючи його своїми бажаннями, надіями і мріями: «Чи не для оної вибираємо ми на смак наш друзів, – говорить Сковорода, – щоб від повідомлення своїх думок мати задоволення; дістаємо високі чини, щоб думка наша від пошани інших захоплювалася; винаходимо різні напої, страви, закуски для потішання смаку; знаходимо різні музики, складаємо тьму концертів, менуетів, танців і контротанців для звеселяння слуху; творимо хороші будинки, насаджуємо сади, робимо золототкані парчі, матерії, вишиваємо їх різними шовками і погляду приємними квітами і обчіпляємося ними, щоб цим зробити приємне очам і тілу ніжність доставити; складаємо благовонні спирти, порошу, помади, духи і оними нюх постачаємо» [4, с. 78].

Словом, створюємо культурний світ, у якому предмети і стосунки повинні задовольняти серед інших потреб і потребу людини в радості та щасті.

Філософ розумів, що кожен повинен йти своєю дорогою, але до однієї мети – знайти себе. Своє ж завдання він бачив в тому, щоб своїм життям відповідати своїй філософії.

Друга позиція, яка може бути виділена у вченні Сковороди про людину, – людська діяльність. У зв'язку з цим філософ міркує про волю, розум і душу. Душа є передчуття внутрішньої людини, вічної його ідеї, вона головне в людині: «Що користі придбати цілому Всесвіту володіння, а душу втратити?» [1, с. 142].

Тут виникає у філософа проблема волі та розуму, їх згоди як умови душевного здоров'я. У світі емпіричному вони розірвані і протистоять один одному. Сковорода бачить відношення розуму і волі так: незлиття і нероздільність, тільки при такому відношенні вони можуть зберегти здоров'я душі. Воля і розум в основі своїй єдині: розум діяльний, а воля розумна. Дорога людини до єдності волі і розуму є його особиста інтимна історія, повна напруженого драматичного змісту. Вона, згідно з ученням Сковороди, визначається містичною метою і в житті людини розкривається покликанням, в якому вона знаходить себе.

І зрештою, третя позиція відношення людини до навколишнього її світу може бути позначена як відповідальність людини за діяльність її в світі і за її відчуття, яким вона віддає перевагу на цьому світі. Це відповідальність, перш

за все перед самим собою. Відповідальність за те, де людина шукає собі міру – в предметах зовнішнього світу або у «тиші» безплідних бажань й отриманні душевного миру, а разом із ним свободи від світу зовнішнього.

Тільки таку свободу, на думку Сковороди, може знайти людина, яка повинна здійснити ідею Бога, осягаючи божу волю як свою, у чому і знаходить внутрішню людину. Ідея свободи від світу – це ідея свободи від тілі, від смерті, це ідея воскресіння і загального перетворення.

Таким чином, відповідальність людини перед собою, по суті, виявляється відповідальністю перед Богом, з яким людину порівняно. Крім того, людина несе відповідальність перед іншими людьми за ті відчуття і настрої, які вона переживає і культивує.

Сковорода говорить про виховання, про те, що в дитині насамперед необхідно виховувати відчуття подяки. У людині вічно борються два серця – ангельське і сатанинське, вважає філософ, і виховання повинне допомогти в цій боротьбі [3, с. 126].

«Філософія серця». Творчість і все життя мислителя були нерозривно пов'язані насамперед із моральною заповіддю та духовним удосконаленням, яке неодмінно народжує гармонію в душі людини та в навколишньому світі. Метафізика серця Сковороди була присвячена саме цьому внутрішньому перетворенню людини. На думку філософа, серце і є істинна людина, а вся зовнішність у людині не що інше, як маска.

Злиття свідомості з Космічною реальністю відбувається в серці і створює в цьому енергоінформаційному процесі пізнання благодіючого руху думки від малої істини до істини потаємної, космічної, що відповідає потенціалу серця дослідника.

Основною проблемою тогочасного суспільства, на думку Сковороди, була проблема «сродної праці» – люди не отримували задоволення від того, чим вони займалися. Ключовою причиною цього було феодално-кріпосницьке суспільство, яке змушувало суспільство «бути нещасливими», адже селяни-кріпаки працювали на панів і, звісно, не були задоволені такою працею.

«Сродність» кожної людини до визначеного виду діяльності, фізичної або духовної, виявляється через самопізнання. Людина, що розпізнала свою «сродність», стає воістину щасливою. Григорій Савич думав, що тільки через духовне влаштування окремої особистості можна прийти до ідеалу досконалого людського суспільства [1, с. 216].

Українське волонтерство як прояв «філософії серця». Для Григорія Сковороди важливою була ідея справедливості. Проте і для сучасного українського суспільства ідея справедливості належить до списку найактуальніших філософсько-світоглядних концептів, так і до практичних проблем. Доказом чого є, наприклад, Революція Гідності, яка й була спрямована, зокрема, на відновлення принципів справедливості в українському соціумі. Не кажучи вже про нинішню народно-визвольну війну проти російських загарбників, яка підняла на спротив фактично всіх свідомих громадян сучасної України.

Взагалі ж є усталеною думка, що в менталітеті українців потреба й відчуття справедливості/несправедливості віддавна займають особливе місце, активно впливаючи на характер та історичну долю народу. І в цьому плані українська культура співзвучна європейській, де ідея справедливості віддавна займала особливе місце, у тому числі й у філософських думках видатних мислителів. Аристотель у «Нікомаховій етиці» стверджував: «Справедливість часто здається найбільшою з чеснот, і нею захоплюються дужче, ніж сяйвом вечорової чи світанкової зорі ... Справедливість не частина добродетності, а добродетель у цілому, а її протилежність не частина порочності, а порочність загалом» [2, с. 146–147]. У філософській спадщині Г. Сковороди відчувається перегук з ідеями Аристотеля, твори якого він добре знав і глибоко поважав. Особливого ж значення із давньогрецьких мислителів він надавав філософії стоїків та вченням Сократа, Платона, Езопа, Епіктета й Епікура [5, с. 98].

Роздуми про людину в Сковороди невід'ємні від роздумів про свободу особистості, її право на вибір власного життєвого шляху та слідування ним. Знаменитий вислів Сковороди: «Світ ловив мене, та не впіймав», сьогодні можна цілком обґрунтовано розглядати як здійснення справедливості щодо себе самого, повагу до власних талантів, переконань і прагнень.

Один із найцікавіших дослідників творчості Г. Сковороди філософ М. Попович у відомій праці «Григорій Сковорода: філософія свободи» особливу увагу акцентує на значенні повороту у філософському осмисленні буття людини, започаткованому цим мандрованим українським мудрецем. «Здійснивши «антропологічний поворот» у філософії, Сковорода по-новому поставив теологічні питання про мету і характер прогресу, заперечивши можливість як майбутнього «страшного суду», так і «світлого майбутнього». М. Попович зазначає, що всі пошуки Сковороди були спрямовані на можливість досягнення людського щастя не в далекій перспективі, а тут і тепер. Під цим кутом зору Сковорода розглядав і значущість покликання – не просто як вибору професії, а як вільного вибору незалежним людським індивідом своєї долі» [4, с. 3].

Філософія Сковороди відповідає і на запитання: «Яке ставлення нової духовної людини до світу, як вони співвідносяться, чи між ними залежність та якого вона роду?».

Повернемося до його думки про те, що серце людське обіймає всіх. Але тілесне тіло, як і черство серце, що неспроможні обіймати світ, вміщувати у собі нескінченність і вічність. Йдеться про нове, духовне, просвітлене серце. Саме воно співвідноситься зі світом так, що може виступати як мікрокосмос, що вміщає в себе макрокосмос. І тут треба зазначити, що співвідношення можливе лише у тому випадку, якщо існує однорідність між двома феноменами: серцем та світом. Тільки за цієї умови, взаємодіючи, вони утворюють космос, тобто світовий порядок, струнку єдність. Сковорода, вказуючи на цю однорідність, розкриває її зміст. Не тільки людина має духовне серце, воно властиве також природним речам та процесам. Виходячи з цього, весь світ осмислюється філософом як багатогранне биття духовних

сердець. У ньому кожне серце має свій ритм, рух, простір та час, але при цьому воно певним чином пов'язане з усіма серцями та утворює єдине всесвітнє серце.

Сковорода інтуїтивно розумів глибинну рівність всіх створінь, усіх форм природи: «Бог подібний до багатого фонтану, що наповнює різні посудини за їх місткістю».

В історії філософії вчення Григорія Сковороди стало відправною точкою у пізнанні серця, поєднавши релігійне та філософське знання про нього. Основна риса глибинної духовної спорідненості вчення Г. Сковороди з його послідовниками – життя пізнаючого серця. Майбутня культура духу, безумовно, розвиватиметься на основі серця, яке, на думку Г. Сковороди, створює дивовижний простір пізнання, пов'язуючи земне з небесним, видиме з невидимим, життєве із реальністю біблійного світу символів. Чистота «узріння» істини властива природі серця, і ця якість одна з найважливіших умов сприйняття дійсності та розуміння реальності тієї Космічної Сили, яка затверджує порядок у всьому Космосі, яку філософ називає коротким словом «Бог».

У вченні серця Григорія Сковороди створено моністичну картина світу, основними гранями якої є однорідність властивостей людини, всіх створінь та утворень природи, співзвучність їх сутнісних якостей людського серця, світу, всесвіту.

Одночасно слід наголосити, що Сковорода дійсно вписаний в історичний процес розуміння як людини, так і навколишнього світу, а його погляди можна проектувати не тільки на минуле, а й сучасність. Причому тимчасові рамки таких проєкцій обчислюються не десятиліттями, а століттями [3, с. 58].

Будучи високоосвіченою людиною, Сковорода стверджує, що наукове знання не має жодного відношення до людського щастя. Надаючи певну значущість наукам, Сковорода на головне місце підносить мудрість. А мудрість – це знання поєднане з серцевою інтуїцією. «Серце» у філософії Сковороди охоплює безліч значень: «серце» – це душевний стан людини, який керує її вчинками і змушує жити добром чи злом і, «серце» – це Духовний орган людини.

Говорячи про «філософію серця» Сковороди можна знайти паралель з сучасним суспільством, яке здатне до самопожертви, яке здатне переродитися, зрозуміти свою справжню сутність і покликання на прикладі українського суспільства в цілому, а особливо на волонтерських рухах, які добровільно надають допомогу іншим, саме вони на мою думку в зв'язку з ситуацією в Україні переродилися і в глибині своєї «поверхні» психічного життя і знайшли ту «внутрішню людину», і серце – основу людського буття, яке може витримати будь які труднощі і допомагати іншим.

На прикладі волонтерських рухів можна побачити, як в трагічні моменти дійсності відбувається виявлення справжнього серця українського народу, виявлення тієї внутрішньої людини, глибини людського буття. Саме волонтери працюють заради бажання власного серця.

Список використаних джерел:

1. Чижевський Д. І. Філософія Г. С. Сковороди. Харків: Прапор, 2004. 272 с.
2. Григорій Сковорода. Повна академічна збірка творів. Харків : Майдан, 2011. 1398 с.
3. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. 2-е вид. Київ : Майстерня Білецьких, 2008. 256 с.
4. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В.Г. Історія філософії: підруч. Київ : Либідь, 2001. 480 с.
5. Тарнашинська Л. Презумпція доцільності: Абрис сучасної літературознавчої концептології. Київ. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 534 с.
6. Гесс де Кальве Густав. Сковорода, український філософ. «Украинский вестник на 1817-й год». Частина шоста. Місяць квітень. Харків: В університетській типографії, 1817. С. 106–131. <http://dspace.univer.kharkov.ua/handle/123456789/9347>
7. Чижевський Д. Філософські твори: У 4 т. Т. 1: Нариси з історії філософії на Україні. Філософія Григорія Сковороди. Київ : Смолоскип, 2005. 402 с.

Ольга Лук'янець,

студентка групи Р1-М21

Науковий керівник:

к. політ. н., доцент Маркітантов В.Ю.

УДК 321.7:[616-036.21:578.834]

ПАНДЕМІЯ COVID-19: ЗАГРОЗИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У статті проаналізовано проблеми сучасних демократій, які виникли в результаті поширення коронавірусної інфекції COVID-19 та її наслідків. Визначено та схарактеризовано загрози та перспективні негативні наслідки пандемії для демократії.

Ключові слова: демократія, трансформація, COVID-19, пандемія.

В останні роки світ зіштовхнувся із глибокою кризою, пов'язаною зі стрімким розповсюдженням коронавірусної інфекції COVID-19, що, як вважається, бере свій початок у Китаї з грудня 2019 року. Вже на початок березня 2020 року Всесвітня організація охорони здоров'я змушена була оголосити пандемію через COVID-19. Станом на 28 квітня 2020 року, за даними центру Дж. Гопкінса, показник кількості інфікованих осіб у світі перетнула позначку в 3 млн., задівши при цьому 185 країн [2].

Пандемія вплинула на згортання демократії, посилюючи глобальний спад рівня свободи. Спалах пандемії викрив слабкі місця всіх складових

демократії, від виборів та верховенства права до надзвичайно непропорційного обмеження свободи зібрань та пересування [3, с. 178].

Щоб стримати розповсюдження захворювання в світі уряди більшості країн змушені були запровадити безпрецедентні карантинні заходи: від закриття магазинів та припинення господарської діяльності більшості установ і організацій до обмеження пересування громадян та впровадження комендантської години. Безпрецедентність полягала також й у повсюдності та масштабності цих заходів – у близько 80-ти країнах вони були оголошені на загальнонаціональному рівні, ще в понад 30-ти – на рівні районів, міст чи муніципалітетів [2]. Відповідно, понад 2,6 мільярди людей у світі змушені жити в тій чи іншій формі ізоляції, що негативно вплинуло на звичний образ життя людей.

У 2020 році певний крок назад у демократії зробили всі регіони світу. Ситуація з рівнем демократії, відповідно до Індексу демократії, що визначається дослідницьким відділом Economist, погіршилася у 116 зі 167 досліджуваних держав. Тобто, у 70% країн світу. Загальні показники 2020 року виявилися гіршими за показники попередніх років. Причинами цього значною мірою стали кроки, до яких вдалися уряди більшості країн, аби зупинити поширення коронавірусу [1].

Наслідки пандемії практично одразу відчували соціальна, економічна, духовна та політична сфери. Поряд з економічними та соціальними наслідками COVID-19 не менш гостро стоять питання трансформації політичних інститутів та процесів. Уряди різних країн, експерти та громадськість постали перед розв'язанням нових викликів, пов'язаних з нетиповими для мирного часу обмеженнями фундаментальних прав та свобод людей та зміною підходів до політичного управління.

У багатьох країнах освітній процес був переведений у дистанційний формат, переформатована, за можливості, на віддалену форму роботи на підприємствах, закривалося внутрішнє та міжнародне авіасполучення, зупинявся громадський транспорт, проте значного розвитку набули сервіси онлайн зв'язку. Чимало національних урядів відклали або скасували демократичні вибори як на національному, так і субнаціональному рівні через COVID-19, яка визначила прогалини в демократичних практиках. А далі карантинні обмеження і обов'язкове носіння масок, комендантські години і накази не залишати домівок без вагової причини, яку можна документально підтвердити, громадські зібрання та протести заборонили, а закон карав тих, хто порушував урядові приписи.

Криза, спричинена пандемією COVID-19, поряд із іншими кризами, виступає в якості вагової передумови політичних трансформацій у демократичних суспільствах. Використання більшістю країн обмежень громадянських прав та свобод через впровадження карантинних заходів, з одного боку спрямовані на користь та в інтересах людей, з іншого – карантин сильно обмежив права та свободи людей, звузив їхні можливості працювати, отримувати дохід та задовольняти свої базові потреби.

У цих умовах, значення матиме доцільність ухвалених урядами обмежень та рівень легітимації їх громадянами. Не применшуючи небезпеку, що становить пандемія COVID-19 життю і здоров'ю людей, А. Мороз вказує на те, що окремі обмеження були дещо перебільшеними, а іноді й ухваленими без дотримання принципу рівності. Так, наприклад, в Україні велика мережа будівельних гіпермаркетів «Епіцентр» продовжувала роботу, в той час коли маленькі будівельні магазини змушені були закритись на карантин [2].

Пандемія COVID-19 спричинила зміну норм та прийняття проблемного законодавства, яке буде складно скасувати після подолання вірусу. Наприклад, в Угорщині вживали надзвичайних заходів, що дозволило уряду затвердити укази, незважаючи на те, що випадки поширення коронавірусу були незначними. Серед інших зловживань цими новими повноваженнями уряд відкликав фінансову допомогу з муніципалітетів на чолі з опозиційними партіями [3, с. 179].

У своєму дослідженні експерти Фонду Карнегі за міжнародний мир зазначали, що пандемія «вдарила у той час, коли демократія вже була під небезпекою в багатьох місцях, і це загрожує відступу демократії та авторитарній консолідації» [4]. Вони вказували на те, що деякі уряди вже скористалися пандемією для розширення виконавчої влади та обмеження прав особи, і що такі дії були лише верхівкою айсберга.

Експерти зазначеного фонду вказали на наступні можливі негативні наслідки пандемії для демократії:

- **централізація влади.** Неліберальні лідери можуть скористатися кризою для послаблення системи стримувань і противаг та підірвати механізми підзвітності, тим самим закріпивши свої владні позиції. Наприклад, в Угорщині новий закон дозволяє прем'єр-міністру В. Орбану керувати урядом безстроково, без будь-якого парламентського контролю, а на Філіппінах парламент ухвалив закон, який надає президенту Р. Дутерте майже необмежені повноваження в надзвичайних ситуаціях тощо;

- **скорочення основних прав.** Однією із яскраво виражених тенденцій є посилення контролю над свободою вираження поглядів та ЗМІ як боротьби з «дезінформацією» щодо вірусу. Так, уряд Єгипту змусив репортерку «The Guardian» залишити країну після того, як вона виказала сумніви щодо офіційної кількості випадків коронавірусу в Єгипті. А в Йорданії прем'єр-міністр має повноваження призупинити свободу вираження поглядів;

- **розширений державний нагляд.** В Ізраїлі та Південній Кореї уряди використовують дані про місцезнаходження смартфонів для відстеження громадян, які, потенційно можуть бути носіями вірусу. У Гонконзі новоприбулі повинні носити електронні браслети для відстеження місцезнаходження;

- **обмеження протестів.** Існує ризик, що уряди можуть використати нинішню потребу обмежити публічні зібрання як привід для боротьби з хвилею антиурядових протестів, які розгорнули глобальну політику протягом останніх кількох років. Наприклад, в Алжирі, де протести

минулого року підштовхували уряд до деяких політичних реформ, влада заборонила всі протести, марші та демонстрації;

- **зриви виборів.** Пандемія загрожує зривом виборчих процесів у всьому світі. Сполучені Штати вже затримали декілька першочергових голосувань на державному рівні, а кандидати припинили агітацію. Кілька європейських країн, включаючи Італію, Північну Македонію, Сербію, Іспанію та Великобританію – перенесли національні або місцеві вибори;

- **дисбаланс цивільно-військових відносин.** Реакція на кризу може змінити співвідношення сил між військовою та цивільною владою. У багатьох країнах, починаючи від Ірану та Південної Африки до Ізраїлю та Перу військових залучають надавати допомогу протидії пандемії шляхом зупинки людей, а також іншими способами;

- **тиск на громадянське суспільство.** Впровадження урядом надзвичайних ситуацій на ризик пандемії посилює і без того значну тенденцію скорочення простору для громадянського суспільства в багатьох частинах світу. Надзвичайні обмеження щодо руху, збирання інформації та конфіденційності працюють не на користь організаціям громадянського суспільства;

- **відновлення дискусії «авторитаризм проти демократії».** Пандемія буде здійснювати сильний тиск не лише на установи управління в найбільш постраждалих країнах, особливо на системи охорони здоров'я, але і на багато інших важливих функцій уряду – від освітніх процесів та функцій постачання продовольства до правоохоронних органів та прикордонного контролю. Гостра ситуація з громадським здоров'ям разом з недостатнім урядовим потенціалом, слабкими установами, обмеженим доступом до інформації та низькою довірою громадян до лідерів (і відповідно небажання дотримуватися директив охорони здоров'я) може відновити дискусію про переваги авторитарних підходів до управління під час кризових періодів [4].

Схожі оцінки впливу COVID-19 на демократію надають в своєму дослідженні й іспанські науковці, характеризуючи результати проведеного опитування в Іспанії. Ці результати вказують на зростання широкого попиту іспанців на сильне лідерство, готовність відмовлятися від індивідуальних прав та свобод та різке зростання підтримки технократичного і авторитарного управління [2].

Отже, пандемія становить собою надзвичайну ситуацію, що потребує максимальної мобілізації ресурсів держав, міжнародних організацій та громадськості задля збереження життя і здоров'я людей. У відповідь на поширення COVID-19 держави змушені були вжити безпрецедентні карантинні заходи, які в демократичних суспільствах сприймаються громадянами особливо болюче, оскільки вони за своєю суттю протирічать таким ключовим демократичним ідеалам як свобода, людська гідність, право на приватність та порушують принцип верховенства права. Відповідно, ухвалені заходи несуть потенційні загрози типовим демократичним процедурам, а також забезпеченню прав та свобод громадян. Крім того,

існують ризики невчасного або неповною їхнього скасування разом із закінченням обмежень.

Список використаних джерел

1. Зануда А. Як пандемія підкосила демократію у світі і чому це важливо. *BBC NEWS. Україна.* 17.02.2021. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56086885>
2. Мороз А.С. Пандемія COVID-19: загрози та можливості для демократії. URL : <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/43315/1/2020.05.01%20COVID-19.and.democracy.Moroz.pdf>
3. Ткач О. Згорання демократії як небезпека повернення до авторитаризму. *Політичні дослідження.* 2021. № 2. С. 171-185. URL : <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/Tkach.pdf>
4. Brown F.Z., Brechenmacher S, Carothers T. How Will the Coronavirus Reshape Democracy and Governance Globally? *Carnegie Endowment for International Peace.* 2020. URL : <https://carnegieendowment.org/2020/04/06/how-will-coronavirusreshape-democracy-and-governance-globally-pub81470?fbclid=IwAR3HaxPR2PrIDyRny3aopz9dWknIrOT1h9SRaJPifVrdxjKNjIPlz9LfdO8>

Шевчук Наталя,
студентка групи Р1-М21

Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

УДК 327(477+061.1ЄС)

Україна та ЄС : мрія чи реальність

У статті проаналізовано проблеми, пов'язані зі вступом України до Європейського Союзу, отримання статусу «кандидата на вступ до ЄС» її можливого членства та розвитку нашої країни на рівні із європейськими державами.

***Ключові слова:** європейська інтеграція, євроінтеграційна ідея України, ЄС та Україна.*

Європейська інтеграція України – складний, багаторівневий, поступовий процес у різних сферах – політичній, економічній, соціальній, культурній. Але саме психологічний фактор – свідомий європейський вибір громадян, підтримка руху країни до ЄС, утвердження в українському

суспільстві європейської ідентичності – є найважливішою складовою повернення Києва до європейської спільноти.

З набуттям незалежності України поступово визначився головний вектор її розвитку – інтеграція до європейського співтовариства. Євроінтеграційна ідея є свідомим і природним стратегічним вибором українського суспільства, підтвердженим багатьма випробуваннями. Важливою для внутрішніх реформ стала Угода про асоціацію з ЄС, яка набула чинності у 2017р. [2].

Україна рухається на шляху до ЄС. Очевидно, не так швидко як би хотілося. З одного боку, існує чимало внутрішніх проблем, що уповільнюють проєвропейські реформи. Небезпечним є й вплив російського чинника. З іншого боку, і ЄС нині перебуває на етапі складних трансформацій, у пошуках нової моделі розвитку.

Ще від початку соціологічного дослідження стосовно цієї тематики кількість прихильників євроінтеграції постійно переважала над її противниками. Події лютого 2014 року кардинально змінили ставлення більшості українців до повної підтримки про вступ до ЄС. Протягом декількох років це питання залишалося актуальним, були різні прогнози коли настане момент, що Україна подасть заяву на вступ.

Сьогоднішні події, що відбуваються в нашій країні, продемонстрували, що потрібно діяти «тут» і «зараз» та не чекати слушної нагоди. В один момент для України все змінилося. Ми стали «країною в берцях». Країною в танках, літаках і кораблях. Країною в окопах і бомбосховищах. Змінився наш уклад, але не наш світогляд. Змінився шлях, яким ми йдемо до мети, але не змінилася мета.

Ми боремося за свою свободу і свою землю. Заради майбутнього своїх дітей та онуків, за їхнє життя й можливість збудувати нову Україну. Тому Володимир Зеленський наголосив: «Настав вирішальний момент, щоб раз і назавжди закрити багаторічну дискусію та ухвалити рішення про членство України в ЄС. Обговорив з Шарлем Мішелем подальшу дієву допомогу та героїчну боротьбу українців за своє вільне майбутнє» [1].

На жаль, сталася така ситуація, що одна з наймогутніших армій світу напала на українську, а основне на мирних жителів. Правління РФ не зупиняється у здійсненні своєї мети, воно рішуче налаштоване у загарбанні українських територій, а можливо і в просуванні далі задля збагачення та розширення власних. Однією з причин такого прагнення до вступу є забезпечення миру для європейських країн, ділове партнерство тощо.

«Просто що ще має статися у Європі, щоб скептикам стало зрозуміло, що сам факт збереження України поза межами Євросоюзу, європейського об'єднання працює проти Європи? Наприклад, для російських окупантів усе очевидно. Вони так і кажуть, коли знущаються з наших людей, що це нібито за те, що Україна пішла у Європу. А звідки ж тоді у Європі скептики? Ми продовжимо ще потужніше працювати на всіх рівнях, щоб отримати правильне рішення. Воно для нас дуже важливе», – зазначив президент [1].

Через кілька днів очільник країни знову заявив, що Україна звертається до ЄС щодо невідкладного приєднання за спецпроцедурою.

«Ми звертаємось до Європейського Союзу щодо невідкладного приєднання України за новою спеціальною процедурою. Ми вдячні партнерам за те, що вони поряд з нами. Але наша мета – бути разом з усіма європейцями і головне – бути на рівних», – зазначив він [1]. Глава держави впевнений, що це справедливо і можливо.

А 28 лютого 2022 року Київ офіційно зробив цей крок: президент, прем'єр та спікер під постійними обстріляями, не зважаючи на втому, спільно підписали заявку на членство у Європейському Союзі європейської держави Україна.

Як ми можемо побачити із вище зазначеного, що мрія багатьох українців стає реальністю. Під час повномасштабного вторгнення РФ на територію України, більшість країн світу зрозуміли і підтримали нас у здійсненні бажаного. Нині рівень і політичної, і суспільної підтримки, співчуття, симпатії до України у всіх державах ЄС – безпрецедентно високий. У Берліні, до прикладу, у неділю понад 100 тисяч людей зібралися у центрі міста для підтримки України. Схожі мітинги там навіть у «доковідні» часи не збиралися майже ніколи, навіть з болючих внутрішньополітичних питань. А зараз, за умов пандемії, до якої серед німців лишається серйозне ставлення – це просто щось неймовірне [4].

Тому саме зараз, на хвилі підтримки України, маємо найкращий момент, щоби розпочати рух до вступу. Це може стати переломною ланкою у світових стосунках, оскільки Україна виступає як умовний кордон між агресивною росією та мирним життям європейців, а це тисячі невинних людей.

Щодо надання статусу кандидата в члени ЄС Володимир Зеленський у відеозверненні, опублікованому в Telegram, сказав: «Сьогодні почався фінальний етап великого дипломатичного марафону, який має завершитися за півтора тижня. І ми насправді в цьому марафоні разом з Європейським Союзом – в одній команді, і цій команді належить виграти. Впевнений, вже скоро отримаємо відповідь щодо статусу кандидата для України». Він висловив переконання, що це рішення може посилити не тільки Україну, але й увесь Євросоюз [1].

Отже, як можна простежити, вступ України до ЄС вагомий крок у розвитку нашої держави, тож будемо сподіватись, що незабаром ми зможемо отримати статус «кандидата», що пришвидшить сам процес змін і розвитку.

Щодо наслідків вступу, то їх можна поділити на позитивні та негативні.

До позитивних наслідків вступу України в ЄС можна віднести такі вигоди:

- політичні вигоди: участь в Європейській колективній безпеці, стабільність політичної системи та адаптація національного законодавства із законодавством ЄС;

- економічні вигоди: макроекономічна стабільність, нові ринки збуту для українських товарів та додаткові інвестиції, в українську економіку,

надання субсидій деградуючому сільському господарству, зменшення митних тарифів та забезпечення розвитку середнього та малого бізнесу, впровадження стандартів ЄС у виробництві, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств;

- соціальні вигоди: ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, відкриття кордонів для вільного пересування населення та розширення можливостей для освіти, роботи й відпочинку, забезпечення високого рівня життя населення;

- ідеологічні: поширення української культури в країнах ЄС.

До негативних наслідків вступу України в ЄС можна назвати такі загрози:

- політичні загрози: небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом;

- соціальні загрози: поглиблення демографічного спаду, проблема незаконної міграції та відтоку кадрів;

- політичні недоліки: часткова втрата суверенітету, невизначеність стратегії розвитку ЄС, погіршення відносин з країнами СНД та іншими країнами;

- економічні недоліки: втрата конкурентоспроможності певних галузей, складність переходу на європейський рівень цін;

- соціальні недоліки: ускладнення візового режиму зі східними сусідами;

- культурні (ідеологічні) недоліки: розмивання національної самобутності України.

З поданого переліку переваг та недоліків вступу України в ЄС можна зробити висновок, що управління політичною, економічною, соціальною та ідеологічною сферами суспільства в ЄС в цілому, відповідають загально визнаним демократичним, правовим і науково-теоретичним критеріям. Цілі як ЄС, так й України, переважно знаходяться в одній площині та взаємодоповнюються [3].

Отже, вступ України до ЄС буде вагомим стимулом для зростання торгівлі, продовження реформування держави та виходу на якісно інший рівень розвитку нашої держави, оскільки головна перевага вступу до ЄС полягає у можливості виходу України на один рівень з провідними країнами Європи та прийняття її до об'єднання вільних, економічно розвинутих держав.

Список використаних джерел:

1. Офіційний канал Президента України - Володимира Зеленського / The official channel of the President of Ukraine Volodymyr Zelenskyi. URL:https://t.me/s/V_Zelenskiy_official
2. Горюнова Є. О. Євроінтеграція : навч. посіб. Київ.: Академвидав, 2013.
3. Європейська інтеграція України: сучасні наук. дослідж. і розробки/ за ред. І. Д. Пасічника, О. М. Руденко. Нац. ун-т «Острозька академія» ;

- Ін-т глобал.стратегій. Острог: Вид-во Нац. у-ту «Острозька академія», 2013. URL:<https://www.eurointegration.com.ua/>
4. Сидоренко С. До ЄС у турборежимі: як та коли розглядатимуть заявку України про прискорений вступ. Європейська правда. 2022 (1березня). URL: <https://www.eurointegration.com.ua/>

Розділ 2. Любомудріє (Есе)

Березюк Дарина,
студентка групи Sol1-B21

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент Сулятицька Т.В.

«Шлях до щастя – сродна праця»

Скільки у світі людей, стільки й шляхів до щастя, і кожна людина розуміє його по-своєму. Доволі часто ми чуємо таке: «Тоді я була по справжньому щаслива», «Для мене щастя – це...», «Така щаслива мить» і багато схожих висловів.

Без перебільшення, усі хочуть бути щасливими. Кожен по-своєму визначає для себе щастя. Відомий український філософ Григорій Сковорода вивчав його в самовихованні, самопізнанні та «сродній праці». Він стверджував, що ми самі прокладаємо свій шлях до щастя і по-своєму його розуміємо. Когось, наприклад, робить щасливим влада, а для когось підвищення на роботі – це халепа, бо до душі не лежить керувати іншими та вести авторитарний тип спілкування. Для когось щастя – це сім'я, а комусь – це багато метушні і турбот.

Багато хто знаходить щастя в праці. Наприклад, щасливий художник, який милується щойно створеним шедевром на полотні, чи письменник, який задоволений свіжою написаною книгою. Щаслива студентка, яка старанно підготувалась на пару і виконала завдання на «відмінно». Тому без сумнівів можна стверджувати, що праця людини – це і є щастя, але праця повинна бути улюбленою. Так, щоб знайти щастя, кожен повинен знайти своє покликання, визначити свою роль у житті. Саме ту роль, що цілком відповідає твоїм вподобанням. Займатись тою справою, яка є улюбленою, від якої ти отримуєш задоволення і мотивацію, до якої ти берешся з задоволенням і бажанням, а не навпаки. Проте, визначивши свою роль та справу, яка веде до щастя, ні в якому разі не можна зупинитись, потрібно й надалі розвиватись, розвиватись і ще раз розвиватись, адже, будь-який талант чи просто улюблена справа може завершитись від бездіяльності. Так само і з жадою до першості, влади, багатства всупереч «сродному» не сприяє досягненню людиною щастя. Натомість «сродна праця», що відповідає визначенням Богом нахилам людини, є не лише можливою, але й легко здійснюваною. Я впевнена, що робота «сродна» душі – приємна й людині, коли та її виконує.

Отже, саме через улюблену та корисну працю людина розуміє, навіщо вона потрібна, який сенс життя, через її виконання людина відчувається щасливою! Таким чином людина пізнає, що є її щастя!

Бойко Віталій,
студент групи FKS1-B21
Науковий керівник:
к. філос. н., доцент Сулятицька Т.В.

«Як я розумію власне буття?»

Людина – це дивовижна істота створена Богом. Він її наділив розумом, інтелектом, емоціями тощо, власне саме цим вона відрізняється від інших створінь Божих. Людина не може жити просто так, вона повинна збагнути та розуміти, те для чого вона живе, в чому ж сенс її буття. Якщо ми не зможемо збагнути в чому ж мета нашого життя, то й відповідно не зможемо стати щасливими. Люди, які розкішно одягаються, мають хорошу роботу, гарний великий дім не від найшовши сенс свого буття ніколи не стануть щасливими, в них постійно буде відчуття що їм щось не вистачає.

Кожна людина хоча б один раз у своєму житті задумувалась про сенс її буття, але не завжди знаходила відповідь на це питання. Інколи через буденні справи ми навіть не знаходимо хвилинку щоб задуматись: «для чого ж я живу?». До прикладу, я вже і не раз замислювався про сенс свого життя. Найчастіше людина задумується про значення свого життя на смертному одрі чи, наприклад, ти сьогодні говорив з тією чи іншою людиною, а завтра її вже немає. Відповідно й вже з'являються думки «а що зі мною буде завтра?», «чи правильно я живу?». Страх смерті і породжує такі думки. Особисто я сенс свого буття вбачаю у віруванні та слідуванні законам Божим. Тому що, у Біблії я знайшов таку цитату: «Я воскресення й життя. Хто вірує в Мене, хоч і вмере, буде жити. І кожен, хто живе та хто вірує в Мене, повіки не вмере». Цими словами Ісус Христос, який помер а потім воскрес, хотів нам донести, що після смерті існує життя.

Отже, з усього вище сказаного можу сказати, що кожна людина сенс свого буття бачить по-різному. Але я вважаю, що ні гроші, ні краса, ні коштовності не принесуть людині щастя коли вона буде бідна духовно. Тим більше, нічого з цього не вічне, краса з роками зникне, гроші рано чи пізно закінчаться. До того ж після смерті все це вже стане не потрібним. Тому сенс свого життя я бачу у слідуванні за Богом і його законами. У цілому відповідь на питання «У чому ж сенс людського буття?» не може дати ні філософія, ні жодна з наук. З огляду на це, я вважаю, що на зазначене питання відповіді може лише той, хто і створив людину, тобто Бог.

Бортняк Юлія,
студентка групи KorO1-B20
Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

«Проблеми легітимності сучасної влади в Україні»

Легітимність одночасно виступає і метою, і умовою функціонування та ефективності владних відносин у державі. Потенціал легітимності є потенціалом державотворення та стабільності суспільно-політичного життя. Визнання цього та переосмислення місця і ролі легітимності у сучасній політичній науці є необхідною умовою як наукового, так і державно-управлінського прогресу.

Основним джерелом та засобом легітимації влади в Україні після здобуття незалежності залишалися вибори. Виборча модель легітимації є загальноприйнятою в більшості демократичних країн світу, але це формалізована сторона легітимності, вона потребує доповнення за рахунок залучення до легітимаційного процесу інших джерел забезпечення легітимності влади. У демократичних суспільствах виборча легітимація зазвичай доповнюється сталістю традицій підтримки та визнання суспільством правомірності дій влади, а також дієвим впливом на процес прийняття політичних рішень інститутів громадянського суспільства. В авторитарних та тоталітарних суспільствах виборча легітимація має, здебільшого, формальний характер, хоча і зберігається та замінюється силовим примусом.

Основною проблемою легітимності влади в сучасній Україні залишається рівень фундаментальний, тобто визнання правомірності та необхідності існування української держави як такої, але він теж потерпає від постійних атак як з боку зовнішніх противників української державності, так і частини суспільства, яка теж з різних причин вважає нелегітимною взагалі українську державність. Тож криза легітимності в Україні має системний та багатоаспектний характер. Проблема ускладнюється ще й тим, що виборча модель легітимації, одним із головних складників сучасної легітимаційної політики та практики. Унаслідок суспільно-політичних процесів та дій органів влади виявилася багато в чому дискредитованою в очах суспільства і відповідно, ефективно використана бути не може. У схожому стані перебуває і судова гілка влади, ефективна та неупереджена робота якої в демократичних країнах значно посилює легітимаційний потенціал та легітимаційний «запас міцності» органів державної влади та керівництва держави. Ситуація ускладнюється глобальністю кризових явищ у всіх сферах життя Української держави. Сталося те, про що неодноразово попереджували громадські діячі, науковці, аналітики, журналісти. Корупційноорієнтована модель політичного управління, яка до того ж була гранично неефективною в галузі економіки та державного управління і будувалася за принципом ситуативного малопрофесійного реагування на проблеми, що виникали, без побудови та

реалізації хоча б будь-якої політико-управлінської стратегії, не могла функціонувати тривалий час і була приречена на крах. Понад те, зазначена модель вела до руйнації і саму систему української державності. Залишимо поки поза увагою проблему легітимності, правомірності, правдивості та обґрунтованість обрання Президента України 2010 року та роль певних політичних організацій і верств суспільства у цьому процесі. Та й самому суспільству варто було б виваженіше та відповідальніше ставитися до обрання лідера країни, керівної політичної сили, провладної еліти. Потрібно іноді думати про майбутнє, як своє, так і наступних поколінь, а не обирати гаманцем чи довіряти різноманітним пустим обіцянкам про повернення «щасливого минулого». Минуле має слугувати уроком та досвідом, а не метою. Тепер Україна, як держава, почала новий, зіставний з часом здобуття незалежності період власного державотворення, розвитку, становлення. Цей період починається у непростих умовах, складніших, ніж це було 1991 року. До внутрішніх проблем економічного, політичного, суспільного плану, які завжди були актуальними протягом 1991–2013 років, додалися проблеми зовнішнього впливу. Україна вперше за майже 70 років зіткнулася з реальною збройною агресією з боку сусідньої держави. У такій ситуації проблема легітимності влади переходить в практичну площину: від безчасницької довіри до активної співучасті. Від уміння еліти та спонтанно народжених інституцій громадянського суспільства скористатися новим кредитом довіри буде залежати майбутнє українського суспільства та держави. Ситуація, що склалася нині в Україні, ще раз продемонструвала важливість та невідворотність для владних інституцій наслідків зневажання проблематикою легітимності чи заміни її псевдолегітимаційними процесами і технологіями, довівши вкотре, що єдиним і головним джерелом легітимності політичної влади в сучасному державотворенні є суспільство та особистість.

Вонсович Анастасія,
студентка групи Р1-В20

Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

Чому Німеччина так не рішуче поводить себе стосовно військової допомоги Україні?

Німеччина грає в дивну гру.... За останні дев'ять тижнів Берлін до межі зменшив поставки військового спорядження в Україну, а також всіляко уникає поставок для нашої держави важкого озброєння.

Німеччина ігнорує, обходить і не виконує прохання України про постачання озброєння, щоразу знаходячи нові відмовки та перешкоди, хоча, за словами канцлера О. Шольца, він все ж підтримує Україну. Оскільки Берлін ухиляється від надання військової допомоги Україні, це може

негативно вплинути на його відносини з союзниками, які справно передають Україні артилерію.

Попри те, що на канцлера тисне опозиція через нерішучу поведінку Німеччини в питанні постачання Україні озброєнь, він не має наміру змінювати свою позицію, навіть в разі пониження рейтингів. На його думку, питання рейтингу тут взагалі не грає ролі, а його нерішучість, яку він називає обережністю, пов'язана з тим, що нібито його уряд боїться початку війни НАТО з росією. Однак керівництво ФРН не робить винятку, що надасть дозволи на поставку нової комплектуючої зброї, якщо те ж саме будуть робити інші країни.

«Я швидко приймаю свої рішення – і координую їх з нашими союзниками. Але я з підозрою ставлюся до поспішних рішень і односторонніх дій Німеччини», – заявив він.

Бундестаг відхилив пропозицію консерваторів про допомогу Україні. Німеччина продовжує відмовляти Україні в наданні оборонних озброєнь, незважаючи на багаторазові заклики Києва.

Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба заявив, що у законодавстві Німеччини немає жодних юридичних заборон на постачання зброї Україні, тому це питання політичне.

Від самого початку війни ФРН передала Україні артилерію, проте майже два місяці не наважується надати важке озброєння, через що уряд критикували навіть у лавах провладної коаліції. Канцлер Олаф Шольц проводив обережну політику через побоювання, що більш активна участь ФРН може призвести до протистояння між Берліном та Москвою та перекидання війни за територіальні межі України.

Також має місце теорія, що Берлін не може надати військову допомогу Україні тому, що вони вичерпали весь ліміт зброї. Сама ж Німеччина, на думку аналітиків, боїться залишитись без сучасного озброєння та готується до можливого конфлікту. Проте цей факт кардинально підриває лідерські позиції ФРН на теренах ЄС.

Якщо Олаф Шольц і надалі зволікатиме з постачанням важкого озброєння Українській державі, це питання на голосування може винести опозиція, що у свою чергу сильно послабить позицію канцлера і загрожуватиме йому відставкою.

Гайова Катерина,
студентка групи PsP1-B20
Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

Вибори як механізм демократії

У сучасному суспільстві набуває актуальності побудова правової та соціальної держави, а відповідно зростає більша увага до пошуку нових способів реалізації принципів демократії. Одним із чинників є виборчий процес і виборче право, що є проявом волевиявлення громадян та здійснення функції формування різних гілок, органів влади та контролю за ними. Звідси й назва демократії, де корінь слова «демос» перекладається як вільне населення, яке володіє громадянськими правами, а значить такий устрій буде розумітись, як влада народу. Виборче право і процес виборів є певною мірою основою для побудови суспільства, де головними управлінцями є прості люди.

Перш за все, я б хотіла висловити свою згоду з думкою П. Лалюм'єра та А. Демішеля про те, що демократія це режим, згідно з яким усі правителі визначаються шляхом вільних і чесних виборів. Вважаю, що це так, оскільки вибори є вагомим механізмом впливу громадян на ухвалення політичних рішень, визначення пріоритетів державного розвитку тощо. Самий виборчий процес регулюється Конституцією та теорією держави та права. Вони закріплюють порядок проведення, права, закономірності, створюють юридичні підстави для цього процесу, контролюють його. Саме з цих причин я вважаю, що цей механізм демократії є головним та основоположним для побудови такого суспільства.

Для формування цього режиму необхідно, щоб держава була правовою. Причому не лише на папері і тонні документації, а й у реальності. Мається на увазі, щоб кожен знав про те, що його права будуть захищені і не боявся говорити те, що він думає. Адже саме це розуміє в собі виборчий процес – волевиявлення. А хіба воно можливе без свободи слова? Ні. Заходячи на виборчу дільницю, беручи бюлетень, закриваючи двері в виборчу кабінку, громадянин здійснює своє, можливо, чи не найголовніше право в державі – обирає владу і представника своїх інтересів на політичній арені. Кожна людина хоче, щоб депутати, міністри та інші державні особи захищали її погляди, бачення. Тому чи варто віддавати свій такий важливий голос за «гречку» ?..

Вищенаведені дії є проявом корупції та фальсифікації виборів. Таке явище є повним протиріччям правовій та соціальній державі. Через це нівелюється вся система виборчого процесу, його сутність, мета, а в результаті й сам режим демократії. Виборче право знецінюється, воно перестає бути привілеєм.

Проте це не єдиний фактор нівелювання виборів. Одне з таких явищ є абсентеїзм. Згідно з М. Гетьманчуком та П. Ткачуком це «байдуже ставлення

громадян до реалізації своїх політичних прав та обов'язків, яке проявляється, в першу чергу, у формі ухиляння від участі у голосуванні на виборах». Така проблема виникає тоді коли, в державі є недостатньою мірою виражена політична культура, почуття громадянської відповідальності та обов'язку, також причиною може бути зневіра людей в силі свого голосу, що можна щось змінити (таке явище ми часто спостерігали на попередніх виборах в Україні, коли при опитуванні людей чому вони не здійснювали своє виборче право, вони відповідали, що це все одно нічого не змінить). Через абсентеїзм виникає питання про легітимність обраних представницьких органів, адже на вибори з'являється не значна частина громадян.

На мою думку, щоб протидіяти цьому явищу необхідно постійно вести патріотичну пропаганду, звичайно ж у розумних межах, просвітницьку діяльність щодо значимості голосу кожного виборця, виховувати в громадян почуття відповідальності за свою державу та за виконання обов'язків. Проте важливо давати людям ще й зворотній зв'язок. Наприклад, звіт від обраних органів перед виборцями, прозорість системи, де кожен міг би відслідкувати фактори порушення процесу виборів, давати повну картину про кандидатів (своєрідне «Що? Де? Коли?»).

Також можна було б вводити адміністративну або кримінальну відповідальність за неявку на вибори, як наприклад в Швейцарії чи Австралії, де голосування є обов'язковим. Тобто такі запобіжні міри є так званим обов'язковим вотумом («обов'язковий голос»). І тоді виборчий процес є не лише суспільною функцією, а й обов'язком кожного громадянина.

Отже, вибори, як і виборче законодавство, має бути перш за все відомим всім його учасникам, а, по-друге, осмисленим та усвідомленим. Адже якщо б були виконані ці умови, тоді можна було б забезпечити чесний та демократичний виборчий процес, який був би основою для режиму «влади народу». Волевиявлення є правом і обов'язком кожного громадянина. Проте кожному самому обирати чи внесе він свою частину чи залишиться осторонь і не матиме жодного впливу на процеси в державі. Кожен повинен знати лише те, що будь-які зміни починаються з самого себе.

Гошко Юлія,
студентка групи Ang1-B19z
Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

«Важливість соціальних інститутів у моєму розумінні»

Кожна людина – індивідуум і живе своїм власним життям.

Та чи багато з нас задумувались, як і чим регулюється спільна діяльність не тільки груп людей, а й суспільства в цілому. Признаюся, я теж не звертала особливої уваги на дану соціальну сферу. Вислів «соціальні

інституції» асоціювався в мене з ще одним різновидом Вишу. Як виявилось, я помилялася дуже суттєво.

Поняття «соціальні інститути» вміщують в собі стійкі форми людської діяльності, заснованої на чіткій системі правил і норм, а також розвинутому соціальному контролю за їх виконанням. Основною функцією соціальних інститутів є задоволення суспільних потреб.

Якщо ж вникати в суть цієї організованої системи зв'язків, то можна зрозуміти, що за своєю структурою вони бувають формальні й неформальні. Перші з них регулюються законами й обов'язковими визначеними правилами. Другі характеризуються спонтанною сформованістю соціальних зв'язків і ґрунтуються більше на повній спільності інтересів та особистому виборі членів міжгрупового спілкування.

Щодо видів соціальних інститутів, то вони поділяються на політичні, економічні, виховні (сімейні), культурні (освітні) та релігійні. Кожний такий вид має свої ознаки, наприклад: політичні стосуються державотворення, законослухняності, субординації та лояльності; економічному виду притаманні підприємливість, економічність, прибутковість; релігійному – поклоніння, вшанування й та ж лояльність.

Окремо хочу схарактеризувати виховні та культурні соціальні інститути, так як і освіта, й сім'я важливим чином впливають на формування політично свідомого громадянина.

Я вважаю, що саме в сім'ї та родині закладається першооснова свідомості особистості. Основні правила, цінності, зразки поведінки дитина черпає саме в ранньому дитинстві, беручи приклад із рідних людей, які її оточують. Саме в сім'ї формується самобутність і самостійність маленького громадянина, що в майбутньому матиме вплив на його політичні погляди. Першим таким, досить значущим, уроком є, безперечно, материнська колискова, наспівана матусею кожному з нас на рідній нам мові.

В успішному освітньому процесі формується успішна всесторонньо розвинена особистість із різнобічними знаннями як у навчальному, так і в виховному значенні. В останньому велику роль відводиться вченню про ідеали та цінності, що складають основу демократичної політичної культури.

На мою думку, щоб стати повноцінним активним членом суспільства не обов'язково бути політиком. Варто просто сповідувати справжні людські цінності, втілювати їх у життя, усвідомити свою соціальну значущість і гідність, відчуття власної свободи й, водночас, відповідальності перед суспільством, бути активним у громадянському житті, стати Громадянином у всіх позитивних проявах.

З цього можна зробити висновок, що освіта є одним з основних соціальних інститутів, так як саме вона є важливим чинником економічного та політичного розвитку будь-якого суспільства, в якому розвиває й примножує соціально важливі ідеали та формує світоглядні особистісні позиції.

А сім'я, на мій погляд, є самим суспільством на мінірівні, бо спосіб її життєдіяльності та активності спрямовані на запити базисних його потреб, а їх суспільні функції є взаємопов'язаними.

Недарма кажуть, що «міцна сім'я – міцна держава».

Дрофяк Юрій,
студент групи Р1-В20
Науковий керівник:

к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

Швейцарія чи Польща: лідерські позиції в умовах російсько-української війни

24 лютого 2022 року президент росії володимир путін розпочав повномасштабне вторгнення в Україну. Війська російської федерації обстрілюють та руйнують ключові об'єкти інфраструктури, проводять масовані обстріли житлових районів українських міст і сіл з використанням артилерії, реактивних систем залпового вогню, балістичних ракет.

Російське вторгнення в Україну 2022 року — відкритий військовий напад Росії за підтримки Білорусі на Україну, початий о 3:40 24 лютого 2022 року. Вторгнення є частиною російсько-української війни, розв'язаної росією 2014 року, участь у якій рф намагалася заперечувати. У ЗМІ та документах російське вторгнення в Україну 2022 року розглядають як агресивну війну росії проти України. Генеральна асамблея ООН у своїй резолюції від 2 березня 2022 року засудила російське вторгнення в Україну та назвала його агресією російської федерації проти України. Міжнародний суд ООН в Гаазі 16 березня 2022 року зобов'язав росію припинити розпочаті 24 лютого 2022 року воєнні дії в Україні.

Військова кампанія почалася після тривалого нарощування російських військ з листопада 2021 року вздовж кордону України з рф і Білоруссю та визнання органами влади Росії 21 лютого 2022 року терористичних утворень на території України — так званих «ДНР» і «ЛНР» — як державних утворень.

За період вторгнення багато країн підтримали Україну і почали надавати різноманітну допомогу: гуманітарну, фінансову, військову, допомога біженцям і т. д. Можна провести невелике порівняння між двома активними країнами Швейцарією а Польщею.

Під час повномасштабного вторгнення росії в Україну, Швейцарія надала Україні близько 35 тонн екстреної допомоги, включно з медичним обладнанням та наметами надіслані в Київ для допомоги постраждалим від війни (7 березня 2022р.). Загалом було виділено 80 мільйонів швейцарських франків на гуманітарну допомогу (11 березня 2022р.).

Натомість Польща надала Україні :

- 230 танків Т-72М
- 40 БМП

- 20 122-мм САУ 2С1
- 18 155-мм САУ АНS Krab
- 20 РСЗВ «Град»

У перший день вторгнення Національний банк Польщі запропонував Україні валютний своп на суму близько 4 млрд злотих (875 млн доларів). Країна прийняла більше 2 млн українських біженців, яких Польща забезпечує всім необхідним.

Отже, можна зробити висновок, що Польща посідає лідерську позицію в умовах російсько-української війни. Це можна пояснити географічним розміщенням, так як Україна та Польща межують одна біля одної та мають гарні політичні відносини і варто враховувати, що Польща у 7 разів більша площею за Швейцарію.

Ірікова Діана,
студентка групи PS1-M21
Науковий керівник:
к. філос. н., доцент Плахтій М. П.

Політика рівних прав і можливостей для жінок у приватних компаніях

Згідно зі статистикою, значна частина жінок на своєму робочому місці стикається з гендерною дискримінацією і такими її наслідками як: нерівна оплата праці, вертикальна гендерна сегрегація («скляна стеля»), недоступність виконання певних видів праці зумовлена гендером (гендерна поляризація). Враховуючи мою сферу зайнятості та досвід комунікування з іншими організаціями, я достатньо усвідомлена в тому, яким чином відбувається найм працівників у подібні компанії та яким чином відбувається спілкування і взаємодія всередині таких колективів. Саме тому, працюючи в ІТ сфері, я схильюсь до того, що незважаючи на сучасність цієї професії, розмаїття пропозицій і «моду» – ця сфера чи не найбільш гендерно сегрегована серед «молодих» професій. На мою думку, вплинув не лише мій особистий досвід, переконання, суб'єктивні враження, а й регулярне прочитування новин ІТ-сфери, обмін інформацією всередині колективу та спостереження за тим, що коїться у інших ІТ-компаніях.

За два з лишнім роки у ІТ у мене назбиралось чимало сумних прикладів гендерної нерівності, яка підтримувалась керівництвом компаній. Моя компанія працює в тандемі з іншою компанією, бо ми розробляємо взаємодоповнюючі частини програмного забезпечення, тому і комунікуємо ми часто. У цій молодій та успішній команді немає жодної жінки. Проблема не в тому, що їх з якихось причин звільнили – їх ніхто навіть і не намагався брати до команди. Ми це мало з ними обговорювали, але зрозумілою стала їх позиція – жінки нездатні створювати якісний код, бо вони не знають хорошої

програмістки. Але вони й не намагались дати жінці шанс! Я завжди згадую саме цю картину, коли чую або читаю поняття «гендерна поляризація» – нема хороших спеціалісток, але ми й не шукали! Схожий сюжет доволі поширений і в інших сферах зайнятості, що є прикритим моментом не лише в Україні.

Задля доповнення картини української ІТ-індустрії, наведу ще два приклади. На щастя, ІТ в Україні невпинно розвивається не лише технологічно, а й морально, тому сподіваюсь, що ці всі приклади можна буде читати як якісь сатиричні казки у найближчі кілька років. В одній із відомих мені компаній працює дівчина з «гучною» посадою – продукт менеджер. Я вирішила її розпитати, у чому полягає її робота. Як виявилось, із моменту випущення старт-апу у світ, вона вже кілька років як «презентує» проект користувачам. Як це виглядає? Вона ночами добирається до інших міст, щоб вчити людей користуватись додатком, коли відбуваються презентації. Причому це не стільки реклама продукту, як навчання людей роботі з базовими елементами продукту. Буквально: «... приїжджаю я туди, а там кілька старих, молоді і кілька людей середнього віку, тай показую їм, як користуватись додатком, хоча вони наче самі добре справляються. Зазвичай компанія каже їм зібратись, от вони й приходять, щось слухають, бо будуть проблеми, якщо я не розповім чи вони не прийдуть, вчу старших користуватись програмою в смартфоні, але вони нею там і не користуються». І таких відряджень у неї по кілька на тиждень, зазвичай вона має один вихідний на тиждень, інколи – не має зовсім, бо дорога не враховується здебільшого. Вона сама шукає транспорт, сама добирається туди й назад, а потім звітує з проведеною роботою. Але за відсутність особистого життя та недоспані ночі вона отримує «гідні» гроші «щоб було чим оплатити квартиру і купити продуктів у Києві». Тут і «скляна стеля» і гендерна поляризація – вона так працює уже кілька років без підвищення, тому що на її місце не знайшлося іншої людини, бо новачкам хлопцям таку роботу не делегують, а інші дівчата тим самим зайняті. Зараз XXI сторіччя, і я знаю, що ці презентації можна було б оптимізувати навіть до онлайн-формату.

В одній з компаній, з якими я співпрацювала, коли керівник проекту попросила хоча б мінімального підвищення зарплати у замовника (вона отримувала 10\$ за годину, коли середня зарплата в Канаді >25\$) – її звільнили. Замовник – українець, який живе в Канаді і там заснував свою компанію, вона працювала у нього віддалено з України. Вважаю це доречним прикладом того, що українцям є куди розвиватись щодо забезпечення рівних прав та можливостей працівників, незалежно від гендеру.

Напротивагу вище описаному, є приклад моєї компанії, яка регулярно набирає нових працівників у зв'язку із розширенням. І обирають претендентів незалежно від віку чи статі. Основними критеріями відбору є володіння іноземними мовами, знання або хист до них. Під час співбесіди за умови пошуку працівників, керівник намагається зрозуміти, чи «влиється» людина в компанію і чи зможе вона стати одним спільним з нами, чи зможе вона виконувати цю роботу і чи готова вона до цього. Після співбесід ми з командою збираємось і обговорюємо свої враження від кандидатів. І лише

потім людину беруть на роботу. Зазвичай 30% кандидатів «відсіюються» за власною ініціативою ще до співбесіди, 15% після співбесіди розуміють, що то не їхнє, 25% отримують відмову через незнання мови або дуже велику розбіжність між мораллю кандидата та компанії, останні 30% – стають членами нашого колективу. Я вважаю такий спосіб добору персоналу дуже продуманим, про це свідчить відсутність плинності кадрів та конфліктів у колективі.

Більшість хлопців до нас приходять зі знанням мов програмування, цим і займаються потім. Мене, як і багатьох дівчат, взяли сюди лише зі знанням англійської мови і з нуля навчили усьому. Тепер я перевірю програмне забезпечення та розподіляю запити на полагодження між розробниками на моєму проекті. Починала я свій шлях, допомагаючи розробникам комунікувати із замовниками, перевіряла тексти на помилки, а потім мене навчили тому, чим я цікавилась, і у результаті поєднання моєї цікавості та політики компанії, ми отримали «потужного» тестувальника – мене. Завдяки політиці рівних прав і можливостей у замовника та у моєї команди, на проекті я стала головним тестувальником, разом із підвищенням отримавши і вищу заробітну плату.

У нас дівчата займаються всім (чим хочуть): хто вміє малювати – малює; хто вміє писати код – пише код; хто вміє перевіряти – перевіряє; хто захотів займатись лише англійською – продовжує працювати з текстами; хто чогось хоче, але не вміє – вчиться. І це чудово.

Мій останній аргумент – три роки тому моя колега, чудова розробниця, народила дитину. Її підтримували в період вагітності, після пологів і аж поки вона не повернулася до роботи. Я тоді лише прийшла в компанію, коли вона почала працювати, і це стало для мене чудовим сигналом. Зазвичай роботодавці шукають як відректись від вагітних чи звільнити їх, але у нас все було абсолютно протилежно.

Чесно кажучи, це мій перший колектив із шести, де мені комфортно – я рада працювати з цими людьми і щаслива бачити їх, я расту разом із компанією і є членом чудової команди. Як і деякі з дівчат, я колись мріяла про програмування, але була впевнена, що мені це не вдасться, адже який з дівчини розробник чи IT-спеціаліт. Ця думка була закладена в мою голову завдяки гендерній поляризації як звичному явищу в суспільстві, малих соціальних групах – класі, групі товаришів, родині. Зараз я інколи шкодую, що раніше закинула програмування – досягла б ще кращого рівня, але це вже не стільки смуток, а більше надія і віра в те, що все вдасться, якщо докласти зусиль. Мені вдалось вирватись з-під тиску суспільства та гендерних стереотипів завдяки команді. Я поважаю свою команду за право вибору, право на розвиток і можливість на рівні з усіма приймати вагомі для компанії рішення. Команда – поважає мене, як і кожного з нас, і це завдячуючи не лише політиці компанії, а й індивідуальним рисам кожного з нас, бо без адекватності, вихованості, справедливості – ми б ніколи не створили команду, яка стала другою сім'єю.

Вибори як механізм демократії

Демократія вимагає виборів, без проведення справжніх виборів демократія неможлива в жодній країні. Вибори – це основа законності демократії. Вони є механізмом мирної передачі політичної влади. Вибори також допомагають демократії забезпечити кращий рівень життя, пов'язуючи інтереси виборців з інтересами уряду та дозволяючи громадянам обирати представників, які відстоюватимуть їхні інтереси. Справжні вибори націлені на довготермінові цілі розвитку, які є основою належного урядування.

Вибори – це спосіб формування інститутів представницької демократії через народне голосування.

Виборче право є одним з найважливіших прав людини і громадянина.

Сучасне виборче право ґрунтується на таких основних принципах:

1. **Принцип загальних (всенародних) виборів.** Це означає, що кожному громадянину по досягненні певного віку надане право обирати і бути обраним до органів державної влади і місцевого самоврядування..

2. **Принцип рівних виборів.** Зазначений принцип полягає у тому, що кожен громадянин має однакову з іншими громадянами можливість впливати на підсумки виборів.

3. **Принцип прямих виборів.** Цей принцип передбачає, що громадяни голосують безпосередньо за кандидата (партійний список).

4. **Принцип таємного голосування.** Цей принцип покликаний забезпечити виборцеві повну свободу волевиявлення на виборах.

Крім того, **головними ознаками демократичних виборів є:**

1. **Конкурентність** – наявність опозиції, яка має вільний доступ до виборця та засобів масової інформації.

2. **Альтернативність** – народ обирає з-поміж кількох кандидатів (партій), що мають різні погляди на розвиток країни.

3. **Законність** – влада і опозиція неухильно дотримуються законодавчо закріплених «правил гри».

4. **Періодичність** – не довічне, а строкове обрання владних осіб, що є важливим елементом у системі стримувань та противаг.

5. **Остаточність** – обрані народом представники не повинні бути виконавцями волі когось, окрім народу-суверена.

Таким чином, вибори загалом і сама процедура голосування зокрема є обов'язковими умовами існування демократичного режиму.

Коли люди позбавлені можливості голосувати, демократії не існує.

В історії відомі різні шляхи здійснення безпосередньої демократії. Найдавніший – Народні збори, де кожен міг висловлювати свою думку. Це було ще в часи первіснообщинного ладу, де на загальних зборах роду

обиралися старійшини, пізніше — і воєначальники. Для прийняття рішень під час народних зборів різні народи використовували різні способи голосування. У стародавніх Греції та Римі громадяни голосували піднятими руками або кидали у величезній глек чорні і білі боби. У Великому Новгороді голосували криком. Звідси походить саме поняття «голосувати» — подавати голос, кричати. Перемагав на виборах той кандидат, за якого голосніше кричали. На Запорізькій Січі, голосуючи, козаки кидали шапки на купи — «за» і «проти». З часом процедура виборів ускладнилась. Громадяни держави, що мають право брати участь у виборах, є виборцями. Коло виборців, що збирається голосувати чи голосує за певну політичну партію на парламентських, президентських чи місцевих виборах, називається електоратом (лат. elector – виборець). Громадяни беруть участь у виборах на основі виборчого права. Виборче право – це система нормативно-правових актів, що встановлюють та регулюють права виборців у формуванні виборних органів державної влади та місцевого управління. Завдяки виборам, що є формою безпосереднього народовладдя, одержують можливість функціонувати на законних підставах органи представницької демократії.

Отже, усі демократичні держави проголошують своєю головною цінністю людину, а єдиним джерелом влади – народ. Це означає, що доля країни залежить від думки кожного громадянина, адже сааме громадяни вирішують, кому делегувати своє право керування державою. Механізмом реалізації такого рішення виступають вибори.

Коваль Анна,
студентка групи Роа1-В21

Науковий керівник:
к. філол. н., ст. викладач Шевчук З.С.

Що дасть мені в майбутньому дотримання принципів академічної доброчесності в університеті?

Існує велика кількість принципів академічної доброчесності, але кожна, обізнана в цьому питанні, людина виділяє для себе низку основних принципів. Для себе я також виокремила головні принципи академічної доброчесності. Найголовнішою цінністю для мене є чесність. Чесність, перш за все перед собою, а потім вже перед іншими людьми. Також важливим є справедливість та толерантність, оскільки ми маємо ставитися людяно до інших. Не менш важливою, я вважаю є взаємна довіра, тобто ми маємо довіряти один одному в питанні дотримання норм та принципів академічної доброчесності. Ми повинні дотримуватися принципів доброчесності усвідомлено для себе, незважаючи на інших.

Перш за все, дотримання принципів академічної доброчесності в університеті дасть мені можливість в майбутньому передавати свої знання та навчати цьому молодших школярів. Важливим також є те, що на власному

прикладі зможу продемонструвати іншим, що можна прекрасно жити без хабарництва та плагіату, мати можливість друкувати власні підручники, маючи на них авторське право, і бути впевненим, що за таке порушення можна отримати покарання.

Бути обізнаним у цій галузі – надзвичайно важливо у наш час. Потрібно боротися зі списуванням, плагіатом та всіма видами порушень академічної культури. Також надважливим є дотримання фундаментальних цінностей академічної доброчесності.

Климецько Ірина,
студентка групи KorO1-B20
Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

Тоталітаризм чи демократія: ідеальний політичний режим

Якою має бути модель ідеального політичного режиму? Чому демократія, що є найпопулярнішою формою суспільного устрою, одночасно, є й найбільш проблемною? Чому тоталітаризм не повинен існувати? На сьогодні існує чимало запитань без відповідей. Наприклад, демократії можуть виникати й досить добре приживатися в країнах, де для них, здавалося б, немає жодних «об'єктивних» передумов. Прикладом можуть бути Молдова і Монголія. З іншого боку, сприятливі умови аж ніяк не гарантують демократизацію (приклад Росії та Білорусі) і абсолютно не перешкоджають авторитарному «відкату» – приклад Угорщини. Тож спробуємо розібратися.

І справді, демократія нині переживає не кращі свої часи, про що зазначають абсолютно всі, хто дотичний до вивчення цієї політичної системи. Усі ми не можемо не помічати змін, які іноді видаються катастрофічними. Різняться лише прогнози: дехто вважає процеси незворотними, тому передрікає «смерть демократії», а дехто, налаштований оптимістично, впевнений, що це лише чергова криза, після якої ця політична система стане ефективнішою і сильнішою. Демократія і по сьогодні, попри кризу, залишається одним із найбільш ефективних політичних режимів – зокрема, і з точки зору економічного розвитку, ефективності державних інститутів тощо.

На противагу демократії тоталітаризм – це режим, при якому влада, уряд країни прагне контролювати всі сфери життя людини. У тому числі її побут, її особисте життя, сім'ю, думки, її світогляд і навіть її мову. Ступінь жорсткості тоталітарного режиму різна. На одному його рівні вас посадять на п'ять років суворого режиму, якщо ви запізнитесь на роботу на пів години. На іншому – вам просто заборонять розлучитися з чоловіком або дружиною, з якою у вас конфлікт чи нема любові. Але в будь-якому випадку тоталітаризм жорстко карає за будь-яку «інакомислячу» свободу.

Були сподівання на те, що тоталітаризм у ХХІ столітті приречений. Проте, на жаль, вони не справилися. Він виявився дуже живучим і здатним

до переродження. Натомість демократія продемонструвала власну вразливість, зіштовхнувшись із величезною кількістю загроз: тероризмом, економічними кризами, хвилями міграції, екологічним колапсом, політичним популізмом, зростанням постнаціоналістичних і лівацьких настроїв, пандемією тощо.

Тому, будьмо обережними оптимістами і сподіваймося, що демократія й після цієї кризи – неймовірно тяжкої – не тільки виживе, але й оновиться, стане більш ефективною формою правління, адже нічого кращого людство поки що не вигадало.

На чому базується такий оптимізм? А от на чому: Вінстон Черчилль якось сказав, що демократія, «це єдиний режим, коли точно знаєш: якщо вранці тобі дзвонять у двері – це служба доставки, а не каральні органи, які прийшли забрати тебе у тюрму».

Козачок Олександра,
студентка групи Ps1-B20

Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

Проблема легітимності політичної влади в Україні

Проблема легітимності поступово набирає неабиякової актуальності у сфері політичної науки, а також суспільно-політичній думці України. Передумовою цього є значні зміни в сприйнятті та ставленні суспільства до влади, глобалізаційні процеси, бурхливий розвиток політичної науки і практики політичного та державного управління, зняття обмежень щодо можливості та доцільності дослідження легітимності, актуалізація проблематики громадянського суспільства та інші чинники. У загальному визначенні сутність легітимності полягає в можливості створеного порядку та забезпечення виконання законів для громадян держави.

Складність сучасного стану української держави та її керівництва зумовлене кризою легітимності, яка охопила всі рівні політичного та державного управління. Дії владних структур не знаходять позитивної оцінки та необхідної підтримки у суспільстві від рівня місцевого управління до рівня вищого політичного та державного управління. Легітимність традиційного виду в Україні здебільшого має у своїй основі ті ментальні й поведінкові настанови, які споріднені з комуністичними і націоналістичними традиціями. З одного боку громадяни пов'язують успіх з національною державою, опираючись на те, що держава не є національною, оскільки нею правлять «антиукраїнські сили», а з іншого боку вони сподіваються на можливість появи такої держави, яка б поєднувала національні державні традиції з сучасним цивілізованим державотворчим ідеалом. Я вважаю, що держава буде легітимною лише в тому випадку, якщо владу буде підтримувати більша частина населення країни.

Проблема легітимності політичної влади в Україні є досить поширеною на даний час, оскільки велика частина народу не довіряє їй, що породжує неузгодженість суспільних інтересів і державного управління, а також затримку суспільного розвитку. Варто зазначити, що легітимність в Україні слабо виражена. Як на мене, однією з вагомих причин цього є відсутність лідера, який би мав авторитет, повагу та підтримку серед усіх регіонів нашої країни, політичних організацій та соціальних груп. На жаль, сучасна влада не здатна задовольнити всі необхідні життєві потреби населення, забезпечити підвищення рівня добробуту громадян, а також стійке економічне зростання. Саме це і є передумовою для появи у населення позиції, що основні інститути суспільства спрямовують свою діяльність не на користь народу, а для задоволення власних потреб. Національно-патріотична легітимність має неоднаковий вираз у різних регіонах України. У масовій свідомості політика сприймають як такого, що говорить українською мовою, шанує національні звичаї, є активним речником сьогodнішнього національного відродження, але не беруть до уваги його колишні й теперішні ділові заслуги та моральні якості. Не менш вагомою причиною ускладнення легітимності є те, що виборча модель легітимації, як одна із головних складових сучасної легітимаційної політики та практики, не може бути ефективно використана внаслідок суспільно-політичних процесів та дій органів влади, а тому вона виявилася багато в чому дискредитованою в очах суспільства і політикуму. Також підґрунтям актуалізації даної проблеми є ускладнення глобальності кризових явищ у всіх сферах життя держави. Висококорупційована модель політичного управління, яка і так не була ефективною в галузі державного управління і будувалася за принципом ситуативного малопрофесійного реагування на проблеми, не менше відштовхує громадян від влади, і сприяє їхньому негативному ставленні до них.

Отже, політична влада України є низько легітимною. Одним із перших кроків до легітимності є визначення та встановлення норм та цінностей, які будуть підтримувати інституціональну стабільність. Під час створення інституціональних меж легітимації політичної влади потрібно враховувати, що система законів – це суспільний капітал, позитивний вплив якого змінюється з часом. Суб'єкти політичного процесу своїми діями можуть як підвищувати, так і зменшувати цей вплив. Події, які відбуваються в Україні, доводять значимість для владних інституцій наслідків зневажання проблематикою легітимності чи заміни її псевдолегітимаційними процесами, підтверджуючи, що все-таки підґрунтям та основою легітимності політичної влади в сучасному державотворенні є суспільство та особистість.

Колінчук Іван,
студент групи Р1-В20
Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

Чи може Україна стати парламентською республікою?

Як простежуємо з політологічної літератури, вибір політичних інститутів може мати довгостроковий вплив на розвиток України. Хоча жодна форма правління не здається найкращою, перехід до парламентської системи може зробити українську політичну систему більш контрольованою виборцями, більш ефективною, менш конфліктною, менш корумпованою та менш схильною до занепаду.

Вирішення проблем досить просте і складне водночас. Рано чи пізно нам доведеться перестати робити вигляд, що нинішня система поділу влади працює. Ігри в поділ сфер впливу між урядом, парламентом і президентом, у які гралась усі колишні президенти та парламенти, мають закінчитись. Отже, шлях до цього – парламентська республіка.

На мою думку, щоб все працювало, має бути чіткий розподіл повноважень, інституції мають отримати можливість діяти незалежно і публічно на благо країни. Перехід до парламентської республіки буде важким, оскільки потребує відповідальності як від народних депутатів, так і від громадян. Нардепи мають бути відповідальними, чесними і публічними. Але контролювати їх має саме пересічний виборець – стежити за роботою, відвідуваністю, дотриманням депутатами своїх обіцянок та й загалом бути політично активним. У разі незадовільної роботи парламенту громадяни мають критикувати парламент, протестувати і на наступних виборах підтримувати інших кандидатів.

Тому я хотів би навести кілька аргументів на користь парламентської республіки в Україні. По-перше, парламентська система чітко розділить повноваження між органами влади, зробивши їх більш підзвітними виборцям. Адже серед взаємних обвинувачень політиків виборцям стає складно визначити, хто ж насправді відповідальний за здійснення чи уникнення певних заходів або реалізації пакету реформ.

По-друге, вона, на противагу напівпрезидентській, знизить ймовірність конфлікту всередині виконавчої гілки влади. Ми були свідками багатьох конфліктів між президентом та прем'єр-міністром, наприклад, Ющенко проти Тимошенко, Ющенка проти Януковича та Порошенка з Яценюком. Проте причиною цих конфліктів не є нібито унікальна нездатність українців, а особисто їх лідерів, досягнути згоди між собою.

По-третє, парламентаризм може забезпечити вищу якість політичної системи, зробивши її більш представницькою та менш корумпованою. Хоча президентські та напівпрезидентські системи із значними президентськими повноваженнями виявились набагато більш здатними утворювати та утримувати законодавчі коаліції, але на противагу цьому, у парламентській

системі від депутатів очікується створення коаліції в установленому порядку, що повинно зробити систему прозорішою та менш корумпованою.

Таким чином, перехід до парламентської форми правління може зробити українську політичну систему більш контрольованою виборцями та ефективнішою, а також зменшить потенціал конфліктів, корупції та демократичного занепаду. Чим вища якість української політичної системи тим більша ймовірність, що українці вважатимуть її легітимною та відстоюватимуть демократичні цінності в довгостроковій перспективі, і тим менша ймовірність, що до влади прийдуть популістські чи авторитарні сили.

Кравчук Владислав,
студент групи Geol-B19

Науковий керівник:

к. філос. н., доцент Плахтій М. П.

Освіта – це відповідальність

На мою думку, освіта в нашому житті має велике значення. Усі люди народжуються з певними здібностями і задатками, проте, без розвитку вони нічого не варті. Адже навіть найбільший талант для досягнення успіху потребує освіти. І саме тому освітній компонент несе у собі велику ношу, покладаючи на плечі здобувача освіти велику відповідальність.

Для ширшого розкриття цієї проблематики важливо розкрити поняття самої освіти. Освіта – це цілеспрямований процес, який обумовлений пізнавальною діяльністю людей для отримання умінь, знань та навичок або їхнього покращення. Також доречно розкрити суміжне поняття таке як відповідальність, яка постає як аспект свідомого ставлення людини до відповідних завдань цілей та обов'язків.

Відповідно визначення «освіта – це відповідальність» можна трактувати як комплексний процес отримання нових знань який вимагає концентрації та наполегливої праці. Адже, здобуваючи освіту, кожна людина несе відповідальність, в першу чергу, перед собою, за виконання своїх зобов'язань чи своєї роботи. До прикладу, здобуваючи освіту в школі діти несуть відповідальність за засвоєння ними знань, які вони отримують для свого майбутнього розвитку та життя. В той час педагог несе відповідальність у контексті використання комплексного багатогранного підходу, для надання матеріалу та знань учням, який їм необхідний, відповідно до навчальної програми та не тільки.

Тобто, у цій парадигмі ми простежуємо взаємозв'язок всіх освітніх чинників між собою та відповідальність, яку вони становлять. Відповідальність учнів перед собою у контексті отримання ними освіти та відповідальність вчителя перед учнями у концепції надання їм освіти перед собою для виконання своєї роботи.

Але це звісно поширюється не тільки на вчителів та учнів. Ця відповідальність поширюється на студентів, викладачів, батьків, лікарів, механіків та на багато інших професій. Адже саме концепція освіти обумовлює можливість майбутнього виконання роботи людиною в залежності від її освітньої кваліфікації.

Відповідно, залежно від того, наскільки відповідально поставиться як викладач так і студент до освітнього компоненту навчання наскільки високий рівень знань та кваліфікації фахівця буде вищий. Це стосується всіх спеціальностей. Адже багато професій впливають на життя людей та їхнє виживання. Навіть буденні та на перший погляд звичайні професії зумовлюють велику відповідальність. До прикладу: 1) водій, який перевозить людей має бути надзвичайно уважним, щоб не допустити ДТП; 2) учитель початкових класів і не тільки, який дає знання та виховання учням, має надати правильні уявлення про світ та людські цінності, має допомогти тій дитині, яку обділяють увагою батьки, щоб наставити дитину на правильний шлях і не дозволити їй зійти з нього; 3) особливо це стосується військових, лікарів та атомних енергетиків, адже ці спеціальності вирішують постійно людські долі в глобальному масштабі.

Військове командування мусить виконати поставлене перед ними завдання та зберегти якнайбільше життів своїх військових і мирних мешканців. Військові, які мають володіти достатньою кількістю знань та відповідною підготовкою для виконання наказу, але тільки не злочинного, а того, який дозволить зберегти життя мирних мешканців наскільки це можливо та захистити територію.

Лікарі, хірурги, медсестри та багато інших працівників медичної галузі від найменшої дії, висновку, яких може залежати чи врятують вони життя пацієнта.

Атомні енергетики, від освіти яких залежить не тільки функціонування Атомних електростанцій, а і їхня стабільність роботи, що забезпечує мешканців всього світу від глобальної катастрофи, яка може статись через невчасно помічену несправність атомного блоку чи людську помилку.

Механіки, кухарі, оператори, прибиральники, сантехніки, політики, шахтарі, підприємці, конструктори, газівники, волонтери, ветеринари, пілоти, програмісти, логісти, менеджери, фармацевти, будівельники, рятувальники пожежники та багато інших спеціальностей. Їхнє значення ми можемо не помічати у сучасному світі, проте вони відіграють свою роль, в більшій чи меншій мірі для можливого існування людства. Від рівня освіти цих працівників буде залежати функціонування логістичних мереж, міцність та надійність збудованого будинку, чистота приміщення, що дозволить уникнути розповсюдження бактерій, доставка товарів, порятунок людей та тисячі інших факторів, що впливають на те чи зможуть люди вижити, прокинутись в безпеці, отримати необхідні речі чи просто бути врятованими.

Таким чином, ми можемо сказати, що здобування освіти є великою відповідальністю. Адже вона допомагає людині самореалізуватись та знайти своє місце в суспільстві. Відповідно найбільшою нагородою за це стануть

отримані знання, які людина зможе використовувати на благо суспільства. А платою – велика відповідальність, яка буде весь час супроводжувати як і здобувача освіти не залежно від віку та місця навчання, так і фахівця певної професії, який розпочне свою робочу зміну. Оскільки всі ці фактори та чинники взаємозв'язані між собою.

Також освітній шлях частково і є метою життя людини, що ще більше підносить рівень відповідальності у концепції засвоєння освіти, оскільки і в подальшому вона формує майбутнє тих хто йде освітнім шляхом.

У висновку хочу написати цитату французького лексикографа, філософа, автора універсального словника французької мови П'єра Буаста: «Якщо в людини немає мети, то життя її є не що інше, як тривала смерть». А освіта з її відповідальністю можуть бути метою життя людини та необхідним засобом який надає матеріальну і духовну можливість існування в суспільстві.

Павленко Марина,

студентка групи Geog1-B19

Науковий керівник:

к. філос. н., доцент Плахтій М. П.

Ідеал людяності та цінність людського життя.

Коли я лише починала вибирати тему, яку я сьогодні зачеплю, майже скрізь на території України почалась «повітряна тривога». Усім нам відоме це почуття спустошення, коли ми чуємо сирену, або бачимо сповіщення з телеграм-каналів про цю новину. Це наша нова реальність, тому не дивно, що сьогодні я дуже часто зачіпатиму тему війни і подій, які досі не вкладаються в моїй голові.

Так сталося, що в цьому світі люди не можуть жити спокійно, а іноді людина – це всього лише істота, і людяність з нею зовсім не сумісні речі. Кажуть, що молодість – найкращі роки життя. Безумовно так, але, на жаль, моему поколінню доведеться згадувати ще й Революцію гідності в 2013, анексію Криму і початок антитерористичної операції на Донбасі в 2014. Далі ж від 2020 – пандемія коронавірусу і геноцид нашого українського народу разом з повномасштабним вторгненням в 2022-у роках. Схоже на початок божевільного сценарію до якогось фільму жахів, і здавалося б, що ми просто не в ту епоху народились, але, якщо заглянути в підручник з історії України, то наші предки жили не краще. Тому божевільний тут не сценарій, а сусіди на сході.

От здавалося б, до чого тут це все вище перелічене до ідеалу людяності та цінності людського життя? А давайте спробуємо розібратися, що ж таке той ідеал людяності, і якою має бути людина. Після того, як оприлюднили світлини з Бучі, Ірпеня, Макарова та Гостомеля, ми точно знаємо, що саме до людяності ніяк не відноситься, і на тему, які ж цінності сповідували ті, хто це

робив, вчені ще довго будуть дискутувати. На мою думку, нічого ідеального не існує, проте щось близьке до ідеалу людяності точно включає в себе низку цінностей, де моральні, переважають над матеріальними, і більшість з них набувають ще з дитинства. Ми зовсім не планували жити в утопії, але те, що із цих цінностей залишається для нас неосяжним, воно і є ідеалом людяності. В одному із конспектів лекції, я помітила дуже цікавий факт, а саме, що І. Кант вивченню проблеми цінностей присвятив досить багато часу. Тому ми просто не маємо права не погодитись із його словами: «Цінності – це всього лише уявлення в тій чи іншій культурі про ідеал, про моральність і красу. Будь-які події та явища сприймаються людиною не лише за допомогою розуму, а й через призму особистого ставлення до них».

Думаю, що ви теж помітили, як від 24-о лютого змінились наші цінності, наш сенс життя і кількість людей, яких ми вважали близькими? Тепер ми знаємо, що герої носять форму ЗСУ, а сенс життя, який ми так довго шукали, був у простих речах: у спокійному сні, планах на майбутнє і обіймах таких рідних нам людей, можливо, зараз навіть не всі з них живі, а, можливо, і живі, просто для нас померли. Після цих слів відразу відчувається цінність людського життя і наскільки ж важливо, щоб кожен син повернувся живим до своєї мами, кожен чоловік обійняв свою кохану, кожен тато як в старі-добрі, сидячи з донькою на кухні за чашкою запашного чаю, згадували як вона вперше розбила коліно, коли він вчив її кататись на велосипеді, щоб кожна бабуся дочекалась своїх онуків і не даремно пекла пиріжки аж трьох видів, щоб кожен пес, який сидів так довго біля квартири, таки дочекався свого господаря.

У висновку хотілося б сказати, що людське життя... воно ж насправді безцінне... Хіба не так?

Семенюк Дарини,
студентки групи Ang1-B20

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент Найчук А.В.

У чому сенс життя?

...Людина рідко думає при світлі про темряву,
в щастя, в достатку – про страждання і, навпаки,
завжди думає в темряві про світло,
в біді – про щастя, в злиднях – про достаток..
(цитата із фільму)

Коли зазвичай дискутують на філософські питання, перше, що спадає на думку і про що хочеться поговорити, - в чому сенс життя? Цілком раціонально, що коли ми знову ж таки замислюємося про природу філософських питань, то можемо сказати, що це питання, на які у нас – людей

- немає відповідей; або, принаймні, найбільш очевидні відповіді, що потім при подальших роздумах виявляються не очевидними, не однозначними, спірними або просто нікуди не придатними. Довго обмірковуючи над цим запитанням, я можу сказати, сенс життя – та проблема, яка дуже сильно модифікується протягом всезагального існування людини й соціуму.

Особисто для мене сенс життя містить рівноцінні два аспекти, що стосуються особистості та суспільства. Отже, я спробую донести свою точку зору щодо вказаної теми.

Для чого взагалі ми опинилися на цьому світі? Хіба сенс життя полягає в тому, щоб створити сім'ю та продовжити свій рід? Хіба сенс життя полягає в тому, щоб гарно одягатися? Хіба сенс життя полягає в тому, щоб побудувати величезний дім й жити в ньому? Ми живемо для того, щоб вірити! На нашу думку, якщо Бог дарує вам довге життя, до прикладу, 80 років, 90, навіть 100... А що далі? А далі – вас не стане. Що ми, люди, зможемо з собою забрати «на той світ»? Віра – це засіб, за допомогою якого людина спроможна досягти будь-чого протягом свого життя; це та рушійна сила, що дає нам насагу розвиватися, рухатися вперед. Для людства найвеличнійший дар – це віра, що протягом тисячоліть змушує людей об'єднуватися та існувати як одне ціле. Становлення молодих людей, формування їхніх поглядів, звичок, готовність наслідувати сильні особистості, вміння знайти своє місце в житті, перебороти помилки, «викликати» себе на «суд совісті» – ось далеко не повний перелік питань, що постає перед нами, коли ми хочемо збагнути сенс життя. Адже тільки так ми можемо долати життєві труднощі на нашому шляху до «світла». Щоб досягти успіху, людині була дарована віра, яка вказує нам шлях до жаданого щастя й миру.

Другий аспект сенсу життя, на мою думку, – правда. Приємна брехня завжди більш затишна аніж правда. Правди ми, люди, боїмося, бо вона, як кажуть інші, очі коле. Чим сильніша особистість, тим більше вона потребує правди, якою б вона не була. Персона повинна знати цю правду, щоб боротися з тим, що розкриває ця правда. Людина може бути щасливою, якщо вона розуміє своє призначення та місце в цьому великому світі, в цьому величезному всесвітньому просторі. Правда – рушійна сила розвитку нашого розуму. Розум приводить людей до ладу, але тільки тоді, коли досягає такої глибини, що він стає скромним, коли перестає бути фанатичним, коли розуміє суть свого життя. Щоб жити необхідно вчитися: потрібно планувати своє майбутнє та ставити перед собою мету; потрібно навчитися співпрацювати з іншими особистостями; потрібно вчитися на своїх та чужих помилках; потрібно реалізовувати всі свої можливості.

Я хочу відбутися в цьому життя як Особистість. Я хочу поважати себе не тільки як майбутнього гарного професіонала, але і як гідну людину. Я не хочу, щоб наді мною взяли гору гроші, але грошей хочу мати досить, щоб досконало опанувати професію, подорожувати, купувати гарні книги, відвідувати музеї й театри по всьому світу – словом, жити нормальним життям.

Життя – складне та важке ремесло і, як всякому ремеслу, йому треба вдосконалюватися. Як? За допомогою віри й правди.

Степушенко Софія,
студентка групи KorL1-B20

Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

Сучасна росія: від тоталітаризму до відвертого фашизму (Власна тема)

*«Фашисти майбутнього будуть називати себе антифашистами»
Г'юї Лонг, сенатор США в 1932 – 1935 рр.*

Війна – це мир, свобода – це рабство, незнання – сила. Двохвилинки ненависті, $2+2=5$, новомова, двоєдумство. Всі ці поняття-формули стали популярні завдяки роману «Тисяча дев'ятсот вісімдесят чотири», який побачив світ у Великій Британії в 1949 році. Здавалось би, що всі ці терміни так і лишаться у вигаданому світі письменника і ніяким чином не торкнуться нас та наших реалій. Але це не так.

Сьогодні, коли ми бачимо, як мільйони росіян вірять у брехню кремля, вірять у нацистів в Україні, творчість Орвелла стає актуальною як ніколи. Адже *«...якщо історію, як старий пергамент, вишкрібали начисто і писали заново - стільки разів, скільки потрібно. То не було жодного способу довести потім підробку»*.

На мою думку, сучасна росія є прикладом не просто тоталітарного суспільства, а відвертого фашизму. У 2003 році британський політолог Лоуренс Брітт вивчив досвід семи фашистських режимів та сформулював їх спільні риси, серед яких незброєним оком можна побачити сумні тенденції розвитку сучасного російського суспільства.

Яскравий прояв націоналізму. Гордість воєнними досягненнями, підозра до всього іноземного та часті спалахи ксенофобії (різке несприйняття особою чи національною лінгвокультурною спільнотою чужої культури, мови, поведінки, манери спілкування тощо.) Від 3 травня 2006 року в доповіді організації «Міжнародна амністія» стверджується, що в росії відбуваються регулярні расистські напади на іноземців та представників етнічних меншин. Такі напади неодноразово призводили до вбивств на расовому ґрунті. Такі напади мають місце упродовж багатьох років. У тому самому році Міжнародна амністія повідомила, що ксенофобія у росії «вийшла з-під контролю».

Зневага до прав людини. Різке знецінення прав людини. Політичний режим використовує пропаганду, щоб населення приймало будь-яке порушення прав людини та демонізувало тих, хто був об'єктом цих порушень. «У росії відбувалося наростання репресивних тенденцій: на

піднесення громадянського і політичного активізму влада відповідала заборонами, посиленням законодавства і політично мотивованими кримінальними справами», зазначає Human Rights Watch, публікуючи у 2020 році свою Всесвітню доповідь.

Одержимість власною безпекою. Пошук ворогів за кордонами держави для покладання на них відповідальності за свої помилки та відволікання населення від інших проблем. Як наслідок, засилля всього військового. Більшість ресурсів йде на військові витрати, жертвуючи внутрішніми потребами країни. Для прикладу, до повномасштабного вторгнення росії в Україну, рф щорічно витрачала на військовий сектор приблизно 70 млрд \$, а на розвиток культури на мистецтва всього 4 млрд \$.

Контроль над ЗМІ та виключення пасіонаріїв з життя суспільства. Для початку, «пасіонарії» – особи активного громадського типу. Їм властиво мати активну громадянську позицію з різних суспільно-політичних питань. Такі люди часто готові вести опозиційну політичну чи журналістську діяльність, що ставить їх у групу ризику піддатись політичним репресіям. Я вважаю, що якщо пасіонарії, тобто активні особистості, що здатні змінювати світ виключені з суспільства, то нікому вказати на недоліки існуючої системи. Як наслідок, виборці не чують політичної критики і не здатні самі ініціювати істотні зміни.

Зв'язок між релігією та правлячим класом. Існуючий політичний режим використовує політику як зброю, в якому правлячий клас – захисники віри, а будь-яка опозиція – безбожники. Російська православна церква, або Московський патріархат (МП) славиться у світі своїм негативним ставленням до багатьох речей. Її громадська думка - це корупція, зв'язки зі спецслужбами (ФСБ, а в минулому КДБ), неприйняття існування суверенних держав за кордонами «руського міра», шовіністичні висловлювання, відкидання доказової медицини, ворожість до інших релігійних спільнот і конфесій.

Протекціонізм та корупція. Підтасування результатів виборів. Придушення робітничих спілок та об'єднань. Захист корупції владою. Одержимість злочином та покаранням – усім цим можна схарактеризувати сучасну росію та російське суспільство.

Отже, виходячи з усього вище сказаного, можна зробити висновок, що сучасна російське суспільство, влада та ідеологія ґрунтується на відвертому фашизмі. Але, враховуючи уроки історії, будь-який нацистські та фашистські режими були приречені і не мали майбутнього, бо суцільно були обернені в минуле, намагаючись повернути історію назад. Це вимагало колосальних сил та жертв і врешті-решт закінчувалось колапсом.

Толокно Анастасія,
студентка групи Do11-B21
Науковий керівник:
к. філол. н., ст. викладач Шевчук З.С.

Кому належить домінуюча роль у процесі формування доброчесного академічного середовища: викладачеві чи студенту?

На мою думку, кожен, хто навчається в університеті, викладає чи в майбутньому захоче навчатись у ньому, бажає, щоб середовище, яке його оточувало, було доброчесним. Тому що від цього буде залежати вся освітня діяльність закладу.

Очевидно, що всі учасники цієї діяльності повинні дотримуватись певних вимог. Важко виокремити, кому саме буде належати основна роль у формуванні доброчесного середовища: викладачеві чи студенту. Проте завдання педагога: донести здобувачам освіти, що до порушень академічної доброчесності вдаватись не можна, що вони прийшли навчатись, набиратись знань; пояснити, як на них можуть вплинути ці помилки, якщо вони все-таки будуть порушувати вимоги. Але, не варто забувати, що сам викладач, перш за все, повинен своїм прикладом мотивувати студентів, сформуванню такого середовища, щоб студенти якомога менше вдавались до неетичних практик. Можливо, саме через це роль педагога у формуванні доброчесного середовища буде дещо вагомішою. Але, у свою чергу, здобувачі освіти, також повинні розуміти, що вдаючись до порушень доброчесності, їхні завдання не будуть мати ніякого сенсу та не принесуть їм користі. Кожен повинен знати свої обов'язки, незважаючи на те, яку роль він буде виконувати. Тому що, усі ми бажаємо, щоб освітній процес проводили належним чином, а для цього потрібно докладати зусиль.

Отже, на мою думку, викладач буде виконувати дещо більшу роль у процесі формування доброчесного академічного середовища, адже він повинен пояснити студентам усі вимоги. Але, без зусиль студентів усе буде намарно. Тому, можна переконливо стверджувати, що тільки спільні зусилля педагога та здобувача освіти можуть принести результат.

Туганашева Анастасія,
студентка групи Zh1-M21
Науковий керівник:
к. філос. н., доцент Плахтій М. П.

Виховання дітей в українському суспільстві без нав'язування гендерних стереотипів

Не плакати, бо ти ж хлопчик чи бути охайною і одягнути сукню, бо ти ж дівчинка... Це та багато іншого – нав'язування гендерних стереотипів, які поруч з нами упродовж усього життя, як тіні. Ми намагаємось гарно виконувати «свою» роботу, правильно одягатись і вести себе належним чином, оскільки так нас виховують батьки. Та наскільки ефективно це виховання? Чому ми маємо слідувати чийось правилам? Хто їх взагалі вигадав?

Голова правління Інформаційно-консультативного жіночого центру Олена Сулова каже, що ми живемо у світі, де тисячоліттями нав'язувались певні стереотипи. І це дійсно так. Прочитавши статтю Наталі Тонких «Гендерна соціалізація дітей: чи можливе виховання без нав'язування стереотипів?», я зрозуміла, що проблема, стосується не лише України, а й усього світу. Дослідники та психологи стверджують, що потрібно бути гендерно нейтральними. З цим я погоджуюсь та вірю, що виховання дітей є можливим без цих дивних стереотипів.

У мене ще немає власних дітей, але я вже задумувалась над своїм «рецептом виховання». Можу з точністю сказати, враховуючи досвід батьків, яких помилок постараюсь не допустити і що робитиму в конкретних ситуаціях. Адже задача гендерного виховання – запропонувати дитині різні людські якості, професії, іграшки, одяг, не керуючись своїм уявленням про те, якими мають бути всі дівчатка чи хлопчики. Навіть всесвітньо відома зірка телеекранів Анджеліна Джолі якось сказала: «Ти не можеш знати, хто твоя дитина, поки вона сама цього не покаже. Вони просто стають тими, ким хочуть бути».

Ще до народження дитини більшість батьків допускають помилку в тому, що «виділяють» їй стіну кольором кімнати, після народження – одягом та іграшками, певною поведінкою, яка має бути властива їй як дівчинці чи хлопчику. Хто взагалі сказав, що дівчинці має подобатись рожевий і вона повинна носити сукні? Чому хлопчик не може гратись ляльками? Хіба це не вказує на те, що він у майбутньому буде хорошим батьком?! Я, наприклад, просто ненавиджу рожевий і сукні навіть зараз часто не ношу. У дитинстві взагалі гралась не лише ляльками, а й машинками, бо так мені хотілось, лазила по деревах і змалечку допомагала батьку щось ремонтувати. То хіба моя стіна від цього змінилась?

У дитячому садочку та в молодших класах вчителі ділять дітей на окремі групи за статями, не задумуючись над тим, як це може вплинути на подальше їхнє життя. У старших класах на уроках трудового навчання дівчата готують або вишивають, а хлопці щось випалюють, майструють. Це

не правильно, адже серед хлопців знайдеться той, кому подобається хенд-мейд, а серед дівчат – та, котра може прибити цвях. Треба давати дітям шанс проявити себе скрізь.

Ще одна проблема – це спорт. Часто батьки не хочуть розуміти своїх дітей і записують їх на ті секції, що хочуть самі, або вважають, що так потрібно. Я особисто зіткнулась не раз із таким в дитинстві, коли батько не підтримував мого захоплення зайнятись бойовими видами спорту. Але, змігши наполягти на своєму, я досягла певних успіхів і ні про що не шкодую. Не тільки хлопець має бути сильним, вольовим і цілеспрямованим. Дівчата теж можуть постояти за себе і чудово грати у футбол.

Отже, я вважаю, що всі діти мають знати, що вони – унікальні особистості, які можуть мати різні риси характеру і виконувати будь-які ролі в суспільстві, залежно від власного хисту та бажання, а не від статі. Завдання батьків – підтримувати своїх дітей і не нав'язувати їм «ярлики», які диктують стереотипи. Кожен має право на свій вибір у житті. Саме тому я намагатимусь дати своїм дітям усе, для того, аби вони могли розвиватись і відчувати себе комфортно за будь-яких умов, дослухаючись, більшою мірою, до свого серця.

Фроімчук Вікторія,

студентка групи Dol2-B21

Науковий керівник:

к. філол. н., ст. викладач Шевчук З.С.

Дотримання академічної доброчесності – це данина моді чи життєва необхідність?

Для початку, з'ясуємо сутність поняття: що таке академічна доброчесність?

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання. Я вважаю, що кожен студент має дотримуватися принципам чесності. Навіть якщо списав – знайти в собі мужність розповісти про це викладачеві. Але все ж таки вважаю, що дотримуватися академічної доброчесності – це життєва необхідність, тому що ми маємо виховувати у собі бажання саморозвитку без плагіату. Дотримання академічної доброчесності дуже важливе для суспільства. Кожен із нас має замислитись над питанням, чи чесні ми перед самим собою? Думаю, відповідь очевидна. Якщо люди подолають цей «бар'єр недоброчесності» та все-таки почнуть дотримуватися чесності, то кожен із нас буде почувати себе вільним у висловлюваннях та своїх думках, не бути заручником чужих ідей і висловлювань.

Шеремет Анастасія,
студентка групи KorO1-B20
Науковий керівник:
к. політ. н., доцент Віннічук О. В.

«Харизма та її роль у політиці»

Взагалі, що таке харизма у людському житті? Харизма - це наділення будь-якої людини особливими властивостями. Ці властивості викликають захоплення особистістю і віру в її можливості. Ще можна сказати, що це ті властивості, якими наділяють лідера його прихильники.

Термін «харизма» застосовується до індивіда, який виділяється з середовища звичайних людей і його вважають наділеним надлюдськими (надприродними) та винятковими здібностями.

Аргументом цього може слугувати шостий і чинний Президент України Володимир Олександрович Зеленський. Він – дуже популярний український шоумен, який своєю харизмою вразив всіх українців і не тільки. Спочатку це були його акторські здібності, а потім вже і політичні. Після школи артист отримав освіту юриста та у ньому відразу помітили творчий потенціал і взяли ставити танцювальні номери для команди в КВН. Пізніше він стає лідером команди «95 Квартал». Актор ще з молодих літ проявляє себе дуже активно. Його почали брати у різні телевізійні популярні проєкти. У 2016 році знявся в українській політичній кінокомедії «Слуга народу», приголомшивши телеглядачів своєю харизматичністю згодом став у 2019 році шостим і чинним Президентом України. З початком повномасштабного вторгнення країни агресорки, не втік з України, а залишився на своєму робочому місці та робить все для того щоб перемога була за Україною та українським народом. Отже, можна сказати, що це яскравий приклад харизматичного політичного лідера, яким захоплюється весь світ. Зеленський має авторитет, що грає головну, основну роль у функціонуванні суспільства або конкретної організації, спільної діяльності цієї організації або групи людей.

Харизматичні керівники часто служать прикладом поведінки для своїх підлеглих. Це може бути навіть просте наслідування стилю поведінки, манер, стилю одягу керівника – харизматика. Прикладом цього слугує знов-таки Зеленський. З початку повномасштабного вторгнення країни агресорки Володимир Олександрович відмовився від костюмного стилю в одязі, після цього і решта його підлеглих наслідували цей приклад та на публічних зустрічах не з'являлись у такому вигляді.

Харизматичне лідерство характеризується вірою підлеглих у надзвичайні здібності вождя та його винятковість. Широкі маси населення свято вірять у те, що такий лідер покликаний самим життям виконувати якусь виняткову місію, а тому вони бувають навіть фанатично віддані такій людині. У цьому випадку влада керується не юридичними нормами, а особистими якостями правителя.

Саме таким керівником, на мою думку є колишній прем'єр-міністр Великобританії Александер Борис де Феффел-Джонсон — британський політик та колишній журналіст. Борис Джонсон став одним із тих політиків, хто надзвичайно сильно підтримує Україну у війні з росією не словом, а ділом. Та навіть до повномасштабного вторгнення російських військ, британський прем'єр-міністр неодноразово показував свою прихильність до українців. Так ще в жовтні 2020 року Борис Джонсон писав у своєму профілі у Twitter: *«Ми зміцнюємо відносини між Великою Британією та Україною та офіційно закріплюємо зобов'язання Британії підтримувати суверенітет і територіальну цілісність України»*. Тоді ж він наголосив, що Британія - найвідданіший прихильник України. Своє особливе ставлення до України Борис Джонсон показує також і в одязі. Коли британський прем'єр-міністр приїхав на зустріч із Володимиром Зеленським у лютому 2022 року, на ньому була яскраво зелена краватка як символ підтримки президента України. У квітні ж Джонсон одягнув синю краватку, яка, в тандемі з його пшеничним кольором волосся, утворювала прапор України. У своїй великодній промові 17 квітня 2022 року частину звернення Борис Джонсон сказав українською мовою. Борис Джонсон є символом того, наскільки серйозною є підтримка України Великою Британією. Вона надихає наш народ на перемогу, яка зараз кується щодня в цій війні, розв'язаній рф.

Зеленський – Джонсону: «Ваше лідерство та харизма робили підтримку України особливою».

Висновок, проаналізувавши цих двох політичних лідерів я можу сказати те, що справжній лідер ніколи не спустить того, хто перейшов дорогу людям, які повірили в нього як у лідера і довірили йому керувати ними та країною у якій вони проживають разом. Харизматичним буде як лідер національного масштабу, так і людина яка прийняла на себе відповідальність за відносно невелику групу людей або велику.

Янова Анастасія,
студентка групи Ukr1-B21

Науковий керівник:
к. філос. н., доцент Плахтій М. П.

Я і суспільна свідомість

Звертаючись до вивчення філософських категорій, рано чи пізно отримував знань натрапив на твердження про суспільну свідомість як про окреме поняття чи вияв суспільного буття. Виникають зустрічні питання: що таке суспільна свідомість? Який її вплив на життя і діяльність індивіда і як сам індивід впливає на формування суспільної свідомості? Для пересічної людини подібні питання, певніш за все, звучать як сукупність тотожних запитань, однак насправді поняття суспільної свідомості, свідомості індивіда і їх взаємозв'язку є чи не найбільш цікавими у межах філософського вчення.

У процесі буття і діяльності індивід вступає у контакт з іншими індивідами, тим самим закріплюючи форми суспільної взаємодії. Продуктами взаємодії між індивідами чи групами індивідів є почуття, ідеї, людські емоції і настрої. На рівні глобальної взаємодії народів в одному чи різних часових відрізках з'являються загальноприйняті вірування, погляди і уявлення. Сукупність цих понять у звичному розумінні називають суспільною свідомістю, що є формою суспільного буття. Основною функцією суспільної свідомості є відображення матеріального і духовного у житті суспільства. Матеріалісти Нового часу висували теорію про зверхність соціального буття над свідомістю, однак не можна стверджувати про те, що одне із цих понять виникло раніше, ніж інше, адже без суспільної свідомості суспільство просто не могло б виникнути і розвиватися.

Кожен із нас формує власну людську сутність у колі інших людей, тобто – у суспільстві. Абсолютно кожен представник людського роду фігурує як індивід, однак неможливо віднайти особу, яка б повноцінно сформувалась як індивідуальність і особистість самостійно, ізольовано від духовних і матеріальних напрацювань людства. Рівень розвитку соціуму і соціальні процеси, які в ньому відбуваються впливають на кожного члена суспільства, формують його поведінку, світогляд і систему звичок. Таким чином, під впливом суспільної свідомості виникає свідомість індивідуальна. Як людина, що аналізує свою індивідуальну свідомість можу зазначити, що вона не існує відокремлено від суспільної і одночасно з тим має безпосередній вплив на неї.

Говорячи про вплив суспільної свідомості на мою індивідуальну свідомість, насамперед я маю на увазі засвоєння наукових знань, дотримання правових законів і норм поведінки, моє ставлення до народних традицій і традицій моєї родини. Також вплив суспільної свідомості має вияв у виборі мови спілкування і віросповіданні. На відміну від окремих індивідів, я не обирала мову і віру, а продовжую традицію моїх батьків і батьків моїх батьків. Така поведінка є широко розповсюдженою і у контексті філософського вчення має назву спадкоємності в розвитку суспільної свідомості. Однак, незважаючи на загальний характер вищезгаданих аспектів суспільної свідомості варто зазначити, що їхній вплив на моє буття можливий тільки через сталість таких характеристик мене як індивіда, як от: вік, стать, етнос, соціальний статус і рівень розвитку країни, в якій я проживаю.

Суспільна свідомість тісно пов'язана не тільки з мораллю і релігією, а й з культурою, до якої, згідно з моєю суб'єктивною точкою зору, можна віднести і науку. Для мене культурний аспект суспільної свідомості фігурує як один з найбільш впливових аспектів. Культура завжди була невід'ємним фактором прогресу суспільства, рушійною силою історичного розвитку. Проаналізувавши рівень культури того чи іншого суспільства можна отримати уявлення про особливості людської життєдіяльності. Культура не оминає ні один з рівнів суспільства, тому ми й виокремлюємо культуру праці й споживання, культуру відносин чи більш зрозумілу для нас художню культуру.

Мистецтво – це одночасно і форма суспільної свідомості, і форма людської діяльності. Схоже трактування понять дає змогу побудувати зв'язок між соціальним і індивідуальним. Однак як форма суспільної свідомості, мистецтво кардинально відрізняється від політики, релігії, науки і права. Мистецтво будь-якого напрямку є у образах, які на відміну від наукових доктрин не загальноприйняті. Коли ми звертаємося до філософського гносеологічного трактування образу, то маємо на увазі суб'єктивне відображення у свідомості людини об'єктивного навколишнього світу. Художній образ може нести в собі ідею і висвітлювати її, тому творчість є однією з найпоширеніших форм впливу індивіда на суспільну свідомість.

На мою думку, аби мати вплив на суспільну свідомість мистецтву не обов'язково бути знаним у широких колах людей. Звичайно, світові твори мистецтва, як от класична література чи живопис доби Ренесансу мають великий відсоток впливу на суспільну свідомість і свідомість окремих людей, однак будь який прояв творчості може вплинути на світосприйняття особистості.

Час від часу я пишу і публікую у власному блозі поезію і прозу. Під час написання віршів частіше керуюсь натхненням і попередньо звертаюся саме до форм суспільної свідомості, тому що культура попередників і їхні напрацювання для мене є найбільш вдалим джерелом нових знань. Загалом отримую цікавий алгоритм: я використовую надбання суспільної свідомості людства задля можливості прояву власної свідомості і як результат – роблю внесок у суспільну свідомість вужчого кола сприйняття.

Як висновок, з'являється впевненість у тісній взаємодії індивідуальної і суспільної свідомості, також як і впевненість у їхньому двосторонньому впливові на мою особистість і особистість представників мого найближчого кола спілкування.

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Філософ-і-Я

**НАУКОВІ РОЗВІДКИ СТУДЕНТІВ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Випуск 6

Комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
32301, м. Кам'янець-Подільський, вул. Татарська, 14

